

VARSTVO PRED REVŠČINO V OKVIRU PRAVA SVETA EVROPE IN EVROPSKE UNIJE

ALJOŠA POLAJŽAR,¹ LINA LAJLAR²

¹ Univerza v Mariboru, Pravna fakulteta, Maribor, Slovenija

aljosa.polajzar@um.si.

² Višje sodišče v Celju, Celje, Slovenija

lina.lajlar@gmail.com

Sinopsis Avtorja v prispevku predstavita pravne učinke pravnih virov v okviru evropskega pravnega okvirja, ki so namenjeni boju proti revščini. Poseben poudarek je namenjen predstavitvi človekovih (ekonomskih in socialnih) pravic druge generacije, ki jih v okviru Sveta Evrope vsebujejo Evropska socialna listina (MESL) in Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic (EKČP) – v okviru prava EU pa PDEU, Evropski steber socialnih pravic (ESSP) ter Listina EU o temeljnih pravicah (Listina). Nadalje so na kratko navedeni drugi pravni viri na ravni EU, ki so namenjeni boju proti revščini in del socialne politike EU. Avtorja ugotavljata, da so pravni viri in določbe na ravni EU ter v okviru Sveta Evrope številne, vendar z omejenimi neposrednimi pravnimi učinki (iztožljivostjo) za posameznike. Zato je za pravno varstvo ekonomsko-socialnih pravic posameznika poglobitvega pomena sprejem ustreznih politik in pravnih aktov na nacionalni ravni – ob upoštevanju vseh zavezujočih nadnacionalnih (evropskih) pravnih virov. V tej luči bi veljalo razmisliti o dodatni krepitvi sistemov za pravno varstvo (iztožljivost) posameznikovih socialnih in ekonomskih pravic tudi na ravni Sveta Evrope in EU.

Ključne besede:

revščina,
socialna
izključenost,
človekove pravice,
ekonomske in
socialne pravice,
Evropska socialna
listina,
Evropska
konvencija o
varstvu človekovih
pravic,
Listina EU o
temeljnih pravicah,
Evropski steber
socialnih pravic

PROTECTION AGAINST POVERTY WITHIN THE FRAMEWORK OF COUNCIL OF EUROPE AND EUROPEAN UNION LAW

ALJOŠA POLAJŽAR,¹ LINA LAJLAR²

¹ University of Maribor, Faculty of Law, Maribor, Slovenia
aljosa.polajzar@um.si

² Higher Court in Celje, Celje, Slovenia
lina.lajlar@gmail.com

Abstract The authors present the legal effects of legal sources within the European legal framework that are designed to combat poverty. Particular emphasis is given to the presentation of second-generation human (economic and social) rights contained in the European Social Charter (ESC) and the European Convention on Human Rights (ECHR) within the Council of Europe – and within EU: the TFEU, the European Pillar of Social Rights (EPSR) and the Charter of Fundamental Rights. The authors then briefly mention other legal sources at EU level which are aimed at combating poverty and are part of EU social policy. The authors conclude that legal sources and provisions at EU level and in the context of Council of Europe are numerous, but with limited direct legal effects (enforceability) for individuals. Therefore, the adoption of appropriate policies and legal acts at national level – taking into account all binding supranational (European) legal sources – is of paramount importance for the protection of economic and social rights of the individual. In this light, it would be worthwhile to consider further strengthening the systems for the legal protection (enforceability) of the individual's social and economic rights also at the level of the Council of Europe and the EU.

Keywords:

poverty,
social exclusion,
human rights,
economic and
social rights,
European social
charter,
European
convention on
human rights,
charter of
fundamental rights
of the EU,
the European pillar
of social rights

1 Uvod

Predmet tega prispevka je predstavitev pravnih virov, ki so bili sprejeti z namenom boja proti revščini in socialni izključenosti, v okviru Sveta Evrope ter EU. Bistvo problematike, v povezavi z evropskimi pravnimi viri s tega področja, izvira iz težavnosti neposredne iztožljivosti ekonomsko-socialnih pravic po teh aktih (z vidika posameznika, ki se znajde v položaju revščine). Pokazalo se je že, da je s teoretične perspektive težavno povezati revščino in boj proti njej s konkretnimi pravnimi obveznostmi. Prav tako je revščino težavno opredeliti kot kršitev človekovih pravic (Doz Costa, 2008, str. 80–81).

Po drugi strani pa *Končar* poudarja, da je vztrajanje na doktrinarnih stališčih o socialnih in ekonomskih pravicah kot samo programskih načelih, ki nimajo sodnega varstva, (torej niso iztožljive) nesprejemljivo (*Končar*, 2021, str. 438 in 441).

Nadalje je treba poudariti, da imajo temeljne socialne pravice lastnost pravic »pozitivnega statusa.« Navedeno pomeni, da je njihovo učinkovito uresničevanje odvisno od pozitivnega ravnanja (aktivnosti) države oz. zakonodajalca. Denimo, ker je pravica do socialne varnosti pojmovno urejena, mora biti podrobneje pravno urejena, ta dolžnost pa v prvi vrsti zadeva nacionalne zakonodajalce, tudi slovenskega, ki morajo pri njenem urejanju spoštovati minimalna mednarodna jamstva oziroma standarde socialne varnosti in osrednja ustavna jamstva. Pravica socialne varnosti mora torej biti podrobneje urejena v zakonu. Pravice »negativnega statusa« se, po drugi strani, praviloma lahko učinkovito uresničujejo že neposredno na podlagi ustave (čeprav je tudi za njihovo varstvo dolžna poskrbeti država, npr. z ustanovitvijo nepristranskih sodišč). Razlikovanje med pozitivnimi in negativnimi pravicami se je odrazilo tudi v sprejetju Mednarodnega pakta o državljanskih in političnih pravicah (MPDPP) na eni, ter Mednarodnega pakta o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (MPESKP) na drugi strani (*Mišič in Strban*, 2021, str. 517-519; *Ramšak*, 2010, str. 6).

Izhajajoč iz navedene problematike (težavne neposredne iztožljivosti ekonomsko-socialnih človekovih pravic z vidika posameznika) bomo v okviru predmetnega prispevka napravili pregled in analizo pravnih virov s področja boja zoper revščino in socialno izključenost na evropski ravni. Predmet prispevka bo tako zgolj predstavitev in analiza pravnih virov v regionalnem evropskem prostoru (na ravni Sveta Evrope in EU), ne pa tudi nacionalnih (slovenskih) in mednarodnih pravnih

virov (slednje bi presevalo namen in domet tega prispevka). Na ravni EU in Sveta Evrope bo poudarek predvsem na pravnih virih, ki določajo temeljne ekonomsko-socialne človekove pravice.

Tematika je trenutno zelo aktualna, saj je pandemija covida-19 je poslabšala številne socialne probleme, s katerimi se evropske države soočajo že leta in prinesla dodatne izzive. Odgovore se tako išče tudi na ravni EU (Kolczynska, 2021). Pomen ekonomsko-socialnih pravic pa bo v vsakem primeru v prihodnje čedalje večji, zato je na mestu analiza ter prikaz trenutnega pravnega stanja na tem področju.

2 Svet Evrope

V okviru prava Sveta Evrope bosta (podrobneje) kot relevantna pravna vira predstavljeni dve osredni mednarodni pogodbi, ki tudi sicer na splošni ravni urejata človekove pravice. To sta revidirana Evropska socialna listina (v nadaljevanju: MESL) (poglavje 2.1) ter Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic (v nadaljevanju: EKČP) (poglavje 2.2) (Končar, 2021, str. 439). Nazadnje bodo omenjeni še drugi viri, povezani s področjem boja proti revščini in socialne izključenosti (področjem socialne varnosti) v okviru Sveta Evrope (poglavje 2.3).

V okviru prava Sveta Evrope bi torej lahko govorili o dvotirnem sistemu varstva človekovih pravic. EKČP je bila primarno namenjena varstvu »tradicionalnih človekovih svoboščin«. Področje socialnih pravic pa ureja MESL, ki med drugim določa pravico do zdravja, stanovanja, izobraževanja, zaposlenosti, socialne varnosti ter zaščito pred revščino in socialno izključenostjo. Za spremljanje nadzora nad izvajanjem MESL ni pristojno Evropsko sodišče za človekove pravice, v (nadaljevanju ESČP), temveč Evropski odbor za socialne pravice (v nadaljevanju EOSP). Kljub takšnemu ločenemu področnemu urejanju pa je zavedanje o soodvisnosti pravic že dalj časa prisotno. ESČP je recimo v zadevi *Airey* zapisalo, da: »Medtem ko konvencija ureja pravice, ki so v bistvu državljanske in politične, imajo mnoge med njimi socialne in ekonomske posledice.« (ESČP, 1979, odst. 26). Razumevanje soodvisnosti med pravicami je pripomoglo h krepitvi zaščite socialnih pravic. Tako je ESČP z dinamično razlago, ki upošteva napredek v družbi, razširilo vsebinski pomen varovanih pravic po EKČP tudi na nekatere pravice, ki so sicer pojmovane kot socialne (Zidar Al-Mutairi, 2018).

2.1 Evropska socialna listina (MESL)

Evropska socialna listina (ESL) (18.10.1961) in revidirana Evropska socialna listina (MESL) (3.5.1996),¹ znana kot t. i. »socialna ustava Evrope«, sta prelomna instrumenta za zaščito in uveljavljanje temeljnih sindikalnih, delavskih in socialnih pravic ter za izboljšanje delovnih in življenjskih pogojev v Evropi. Evropska socialna listina je »dopolnilo« EKČP. Obe pogodbi pa izhajata iz Splošne deklaracije o človekovih pravicah (Svet Evrope, 2016, str. 1).

MESL predstavlja (zlasti v času družbenih in gospodarskih kriz) enega izmed zadnjih stebrov za zaščito delovanja sindikatov, delavcev in državljanov, med njimi zlasti najbolj ranljivih skupin (kot so starejši, otroci, migranti in invalidi). Postopek kolektivnih pritožb je ratificiralo 16 držav² – več o tem postopku v nadaljevanju) (Svet Evrope, 2016, str. 1).

2.1.1 30. člen MESL (Pravica do varstva pred revščino in socialno izključenostjo)

S področja boja proti revščini velja izpostaviti 30. člen MESL, ki nosi naslov Pravica do varstva pred revščino in socialno izključenostjo in določa, da se pogodbenice, da bi zagotavljale učinkovito uresničevanje pravice do varstva pred revščino in socialno izključenostjo, zavezujejo, da:

a) s celovitim in usklajenim pristopom sprejmejo ukrepe, s katerimi spodbujajo učinkovit dostop predvsem do zaposlitve, nastanitve, usposabljanja, izobrazbe, kulture in socialne ter zdravstvene pomoči osebam in njihovim družinam, ki živijo ali so v nevarnosti, da bi živele socialno izključene ali v revščini;

b) ponovno proučijo te ukrepe z namenom, da bi jih po potrebi prilagodile. (»MESL, 30. člen).

---

¹ Zakon o ratifikaciji Evropske socialne listine (spremenjene) (MESL), Uradni list RS – Mednarodne pogodbe, št. 7/99.

² Glej: <https://rm.coe.int/table-of-signatures-and-ratifications-of-the-european-social-charter/16806f399d>.

Pomembno je izpostaviti, da je ta člen ratificiralo le 19 držav pogodbenic.³ To pomeni, da ta člen ni množično ratificiran.

Iz prakse EOSP izhaja, da so države članice Sveta Evrope z uvedbo novega 30. člena MESL (ki ga prvotna ESL v tej obliki ni poznala) izhajale iz prepričanja, da življenje v razmerah revščine in socialne izključenosti krši dostojanstvo človeka (Sklepi 2003, Francija, str. 214). Nadalje iz prakse EOSP izhaja, da je kot revščina mišljena prikrajšanost kot posledica primanjkovanja sredstev (Sklepi 2005, Francija, str. 261).

Primarna obveznost držav po tem členu je vzpostaviti celovit in usklajen pristop, s katerim bi se borile proti revščini in socialni izključenosti, ki bi vključeval niz prednostnih nalog in ukrepov, s katerimi bi se odpravile ovire, ki onemogočajo dostop do socialnih pravic. Obstajati pa mora tudi nadzorni mehanizem (Svet Evrope, 2008, str. 167). Iz prakse EOSP pa izhaja, da morajo ukrepi po kvaliteti in kvantiteti ustrezati razširjenosti revščine in socialne izključenosti v zadevni državi pogodbenici (Sklepi 2003, Francija, str. 214).

Ta člen ima dvojno naravo: po eni strani zahteva politiko zmanjševanja revščine, po drugi strani pa varstvo človekovih pravic. To vključuje sprejetje ukrepov, v povezavi z zaposlovanjem, nastanitvijo, izobraževanjem, kulturo, nudenjem zdravstvene pomoči (Svet Evrope, 2016, str. 3). To pa seveda ni izčrpen seznam področij, na katerih morajo biti sprejeti ukrepi, s katerimi se naslavljanja multidimenzionalni problem revščine in socialne izključenosti (Svet Evrope, 2008, str. 167).

2.1.2 Povezava 30. člena MESL z ostalimi členi

Tudi druge določbe MESL so povezane s cilji preprečevanja revščine in socialne izključenosti. Vse države pogodbenice sicer niso obvezane z vsemi določbami MESL, saj se vsaka država pogodbenica obvezuje, da šteje kot zavezujoče najmanj šest od naslednjih devetih členov II. dela MESL: 1., 5., 6., 7., 12., 13., 16., 19. in 20. člen (»MESL«, III. del, b točka prvega odstavka A. člena). Poleg tega se vsaka država pogodbenica obvezuje, da šteje kot zavezujoče dodatno število členov ali oštevilčenih odstavkov II. dela te listine (med katere sodi tudi 30. člen MESL), ki jih sme sama izbrati, tako da skupno število členov ali oštevilčenih odstavkov, ki jo

---

³ To so: Andora, Belgija, Estonija, Finska, Francija, Grčija, Irska, Italija, Latvija, Nizozemska, Norveška, Portugalska, Srbija, Slovaška, Slovenija, Španija, Švedska, Turčija in Ukrajina. Glej: <https://rm.coe.int/country-by-country-table-of-accepted-provisions/1680630742>.

zavezujejo, ni manjše od šestnajst členov ali trinšestdeset oštevilčenih odstavkov (»MESL«, III. del, c točka prvega odstavka A. člena).

To vodi v določeno mero »hierarhizacije pravic« in posledično do prednosti nekaterih pravic pri izvajanju in sodnem izvrševanju. Sistem ratifikacije »à la carte«⁴ vodi do vrzeli v sistemu zaščite, pri čemer so nekatere pravice izpuščene, odvisno od izbire zadevne države (Lukas, 2021, str. 6).

Določene vrzeli, ki zaradi tega nastanejo, pa se lahko »zapolnijo« s številnimi določbami, ki sovpadajo druga z drugo (oz. se prekrivajo). Na primer 16. člen MESL (Pravica družine do socialnega, pravnega in ekonomskega varstva) vsebuje tudi pravico do bivališča in stanovanja za družine. Ta člen pa sovpada z 31. členom MESL, ki nosi naslov Pravica do nastanitve (»MESL«, 16. in 31. člen). 23. člen MESL določa pravico starejših oseb do socialnega varstva, ta člen pa sovpada s členom 11 (Pravica do varstva zdravja), 12. (Pravica do socialne varnosti), 13. (Pravica do socialne in zdravstvene pomoči), in seveda tudi s 30. členom (Pravica do varstva pred revščino in socialno izključenostjo) (Lukas, 2021, str. 6). Nadalje je vidna povezava 30. člena MESL tudi s 1. členom (Pravica do dela), 14. členom (Pravica do storitev socialnovarstvenih služb), 15. členom (Pravica invalidnih oseb do samostojnosti, vključevanja v družbo in sodelovanja v življenju skupnosti), 17. členom (Pravica otrok in mladostnikov do socialnega, pravnega in ekonomskega varstva), 20. členom (Pravica do enakih možnosti in enakega obravnavanja v zadevah v zvezi z zaposlitvijo in poklicem brez razlikovanja na podlagi spola), členom E (Prepoved razlikovanja) (Lukas, 2021, str. 6–7).

Posebej gre izpostaviti 12. člen MESL z naslovom Pravica do socialne varnosti. Govorimo lahko o dinamičnem vidiku pravice do socialne varnosti (prizadevanje za pospešen razvoj sistema socialne varnosti z namenom doseči višjo raven) ter statičnem vidiku (uvedba ali ohranjanje sistema socialne varnosti in sicer na zadovoljivi ravni, enaki vsaj ravni, potrebni za ratifikacijo Evropskega kodeksa socialne varnosti) (Mišič in Strban, 2021, str. 520).

---

⁴ To pomeni, da države pogodbenice znotraj določenih meja izbirajo določbe, s katerimi bodo zavezane (Mišič in Strban, 2021, str. 524).

Navedeno pomeni, da lahko torej določeno stopnjo zaščite zagotavljajo člani, ki zajemajo elemente drugih pravic, čeprav država pogodbenica teh členov niti ni ratificirala. Če bi prihajalo do kršitev zgoraj omenjenih členov (kot so 1., 14., 17., 20., 23. člen MESL in drugi), bi namreč EOSP to smatral tudi kot znatno pomanjkljivost glede izpolnjevanja zahtev, ki izhajajo iz samega 30. člena MESL (Lukas, 2021, str. 6-7).

2.1.3 Nadzor nad izvajanjem določb MESL in sistem pravnega varstva

MESL predvideva poseben sistem nadzora nad spoštovanjem prevzetih obveznosti, ki poteka v okviru Sveta Evrope, torej na mednarodni ravni (Končar, 2021, str. 443). Nadzor nad izvajanjem določb MESL se izvaja na dva načina: redni postopek poročil držav pogodbenic (*t.i reporting procedure*) in postopek s kolektivnimi pritožbami (*t.i collective complaints procedure*). V obeh postopkih je nadzorni organ (že omenjeni) EOSP. Gre za neke vrste kvazi-sodni organ, ki ga sestavlja 15 nepristranskih in neodvisnih strokovnjakov (Svet Evrope, 2016, str. 1). K dejanskemu spoštovanju in uresničevanju temeljnih socialnih pravic pa znatno pripomorejo tudi nacionalna sodišča – ko odločajo o konkretnih zadevah in se sklicujejo na MESL (Mišič in Strban, 2021, str. 523–524).

Glede obsega delovanja EOSP gre, denimo, izpostaviti, da je EOSP v letu 2017 sprejel 486 sklepov v zvezi z določbami ESL, ki se nanašajo na zdravstvo, socialno varnost in socialno zaščito za 33 držav pogodbenic. Pri tem je EOSP v 175 sklepih ugotovil neskladje z ESL, v 228 skladnost z ESL in v 83 primerih sprejel sklep o odlogu zaradi pomankanja informacij (Svet Evrope, 2017, str. 1–2). Iz navedenega lahko sklepamo na velik pomen EOSP pri razvijanju dinamične interpretacije določb MESL (Končar, 2021, str. 444).

V okviru postopka poročanja države pogodbenice redno predlagajo poročila o izvajanju MESL v zakonodaji in praksi. Nacionalna poročila pregleda EOSP, ki odloči, ali so nacionalne situacije, ki jih opisujejo države pogodbenice, v skladu z MESL (Svet Evrope, 2021). Vsaka sprejeta določba MESL mora biti predmet poročila na vsaka štiri leta (če države niso vezane še s sistemom kolektivnih pritožb). Člani MESL so razporejeni v štiri tematske skupine. Države, ki so sprejele sistem kolektivnih pritožb, morajo vsake dve leti oddati poenostavljeno poročilo, v katerem predstavijo ukrepe, ki so sledili odločitvi EOSP glede kolektivnih pritožb (Svet Evrope, 2016, str. 2).

Sistem kolektivnih pritožb je vzporeden sistem zaščite, ki dopolnjuje sodno varstvo, ki ga zagotavlja EKČP in ga ureja t.i. Dodatni protokol k Evropski socialni listini, ki ureja sistem kolektivnih pritožb (Svet Evrope, 2021 b). Za razliko od postopka poročanja, ki je obvezen, je ta sistem fakultativen. Do leta 2016 je ta sistem sprejelo le 15 od 43 držav pogodbenic (Svet Evrope, 2016, str. 2).

Ključna razlika pa je, da EOSP ne more obravnavati vlog, ki jo vložijo posamezniki (za razliko od ESČP, ki to lahko). Le nekatere nevladne organizacije imajo pravico vložiti kolektivno pritožbo v zvezi z MESL, posamezniki pa do tega niso upravičeni (Svet Evrope, 2016, str. 2). Zato je še toliko bolj pomembna redna in učinkovita uporaba mehanizma kolektivnih pritožb v primeru nezadostnega uresničevanja temeljnih socialnih in ekonomskih pravic (po MESL) s strani posamezne države. Pri tem je zaradi omejenega okvirja upravičenih vlagateljev v okviru sistema kolektivnih pritožb še posebej pomembna vloga mednarodnih in nacionalnih reprezentativnih organizacij delavcev in delodajalcev. Do danes slovenski socialni partnerji zoper Slovenijo niso vložili še niti ene kolektivne pritožbe, zato je na mestu poziv k premisleku k pogostejši uporabi tega mehanizma (Polajžar, 2021, str. 557, 559).

Odločitev EOSP mora biti spoštovana v zadevni državi pogodbenici, vendar odločitve niso neposredno izvršljive v domačem pravnem sistemu. V praksi to pomeni sledeče. Ko EOSP odloči, da razmere v državi pogodbenici niso v skladu z določbami MESL, pritožbena organizacija ne more zahtevati, da se odločitev EOSP izvrši v domačem pravu (kot bi se to lahko zahtevalo, če bi npr. razpolagali s sodbo domačega sodišča). Glede na navedeno so odločitve EOSP tako v primeru sprejetega sistema poročanja, kot sistema kolektivnih pritožb, deklaratorne. Na nek način postavijo zahtevan pravni standard, na podlagi tega pa morajo nacionalni organi sprejeti ukrepe za njihovo uveljavitev v skladu z nacionalno zakonodajo. Domača sodišča lahko razveljavijo domačo zakonodajo, če je EOSP odločil, da ni v skladu z MESL (Svet Evrope, 2021 b).

2.1.4 Praksa EOSP

Kot je bilo že nakazano, je 30. člen povezan z ostalimi členi MESL, kar pomeni, da sklepi, odločitve in ugotovitve, sprejete glede ostalih členov, vplivajo tudi na 30. člen (Lukas, 2021). Denimo, v zadevi *International Federation for Human Rights (FIDH) proti Belgiji*, pritožba št. 75/2011, je EOSP soglasno presodil, da so kršeni členi 14(1), 16 in 30 MESL ter člen E v povezavi s 14(1). členom MESL, ker Belgija ni ustanovljala

dovolj ustanov, ki bi nudile dnevno in nočno oskrbo, s čimer bi se preprečila izključitev številnih od oskrbe odvisnih invalidov iz storitev, ki jih potrebujejo (glede na njihove specifične potrebe). Ni pa bil kršen 30. člen MESL v povezavi s členom E (Prepoved razlikovanja), saj je bila kršitev 30. člena MESL splošna in strukturna slabost politike, ki je ogrožala vse osebe, ki bi potrebovale varstvo, in ne zgolj posamezne skupine ljudi. Nakazan je le en primer, saj podrobnejša analiza prakse EOOP ni predmet tega prispevka.

2.1.5 Sklicevanje slovenskih nacionalnih sodišč na MESL

Nacionalna sodišča so tista, ki pripomorejo k spoštovanju in uresničevanju temeljnih socialnih pravic po MESL v praksi, kadar odločajo o zadevah iz njihove pristojnosti, ki se tičejo pravic določenih v MESL. Na ta način pridobi tudi praksa EOOP močnejši pravni učinek, saj se nanjo sklicujejo nacionalna sodišča. S tem najvišja nacionalna sodišča odpravljajo teoretično pomanjkljivost socialnih pravic – odsotnost nadnacionalnega sodnega nadzora (Mišič in Strban, 2021, str. 530-531).

Pravica do varstva pred revščino in socialno izključenostjo v Ustavi RS ni določena kot samostojna človekova pravica, kar pa ne pomeni, da ta pravica ni varovana v sklopu drugih (predvsem socialnih) ustavno določenih človekovih pravic in tudi načel. Predvsem uresničevanje socialnih pravic, ki se v pretežnem delu prekrivajo z določenimi socialnimi pravicami po MESL, pomembno vpliva na odpravo revščine in socialne izključenosti (Korpič-Horvat, 2021, str. 539).⁵

Na določbe MESL se je sklicevalo Ustavno sodišče RS v zadevah, ki se navezujejo na socialne pravice, na primer na pravice invalidov (15. člen MESL), pravico do nastanitve (31. člen MESL), pravico do varstva zdravja (11. člen MESL), do socialne varnosti (12. člen MESL) in do socialne ter zdravstvene pomoči (13. člen MESL). (Kresal, 2016, str. 111–114 in Ustavno sodišče RS, 2013). Tudi Vrhovno sodišče RS se je sklicevalo na MESL⁶ (Kresal, 2016, str. 114).

---

⁵ Kot recimo pravice do dostojanstva (34. člen), svobode dela (49. člen), do socialne varnosti, vključno s pravico do pokojnine (50. člen), do zdravstvenega varstva (51. člen), do enake obravnave (14. člen) in druge.

⁶ Denimo Sodba VS RS, opr. št. VIII Ips 89/2008, z dne 23. 6. 2009 (ECLI:SI:VRSRS:2009:VIII.IPS.89.2008 23. 6. 2009).

Kljub temu pa problematiko upoštevanja določb MESL (tudi v okviru sodne presoje) ponazarja odločba Upravnega sodišča RS v zadevi U 955/2007, ki se je nanašala na neprofitna stanovanja. Sodišče je v obrazložitvi izrecno zapisalo, da »*kar pa zadeva ugovor v zvezi z spoštovanjem ESL in citiranega mnenja EOSP, sodišče ugotavlja, da je tudi ta tožbeni ugovor neutemeljen, kajti pravice iz Evropske socialne listine niso iztožljive pravice, katere bi stranka lahko učinkovito zavarovala v postopku presoje posamičnega akta v upravnem sporu. Nespoštovanje vsebine Evropske socialne listine lahko pomeni politično odgovornost države, lahko se sproži postopek kolektivne po dodatnem protokolu ne more pa biti zatrjevana kršitev podlaga za odpravo izpodbijane odločbe zaradi njene nezakonitosti v razmerju do ESP v postopku sodnega varstva individualne pravice.*« (Upravno sodišče RS, 2007 in glej tudi: Kresal, 2016, str. 117). To je nasproten odnos do MESL v primerjavi s sodno prakso ostalih slovenskih sodišč. Po stališču Kresal, gre sklepati, da lahko to odločbo prezremo, saj gre za unikum, ki odstopa od pravila (Kresal, 2016, str. 118).

Kljub nekaterim pomanjkljivostim (denimo, da posameznik ne more neposredno iztožiti socialne pravice po MESL na nadnacionalni ravni itd.) pa je treba poudariti pomembne pozitivne učinke MESL, saj oblikuje evropske standarde na socialnem področju, ki so temelj za oblikovanje socialnih pravic v državah in za oblikovanje programov političnih strank in akcijo socialnih partnerjev. Po mnenju Bubnov Škoberne je tako učinek ureditve socialnih pravic po MESL za položaj posameznika precejšen, saj je ustavna ureditev socialnih pravic porok za stabilnost in trajnost pravic – državo zavezujejo mednarodni dokumenti in ustava, zato zakonodajalec in upravni organi ne morejo svobodno spreminjati ali odpravljati socialnih pravic, ki so določene v teh aktih (Bubnov Škoberne, 2000, str. 1332, 1336). Prav tako je MESL v vsakem primeru obvezujoča mednarodna pogodba, ki zavezuje države, ki so jo ratificirale (Končar, 2021, str. 439) – tudi Republiko Slovenijo. Skladno z 8. členom Ustave RS se ratificirane in objavljene mednarodne pogodbe uporabljajo neposredno (Bubnov Škoberne, 2000, str. 1335), kar se kaže tudi skozi že omenjeno sodno prakso, v kateri se slovenska sodišča sklicujejo na določbe MESL.

2.2 EKČP

Tudi ESČP je razvilo pomembno sodno prakso, ki kaže na dodano vrednost, ki jo prinaša EKČP na področju boja proti revščini (Lavrysen, 2015, str. 293).

V nadaljevanju bo predstavljeno, na kak način lahko posameznik, ki živi v položaju revščine oziroma socialne izključenosti, išče zaščito s sklicevanjem na določbe EKČP ter ali je ESČP uspelo v zadostni meri prepoznati ranljivost oseb, ki živijo v revščini.

2.2.1 Obseg zaščite

EKČP v nobenem členu izrecno ne omenja revščine ali socialne izključenosti. Glavne določbe EKČP preko katerih lahko posamezniki, ki živijo v revščini, iščejo zaščito, so: 2. člen (Pravica do življenja), 3. člen (Prepoved mučenja), 8. člen (Pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja) in 1. člen Dodatnega protokola k EKČP (Varstvo premoženja) (Lavrysen, 2015, str. 299).

V okviru 2. člena EKČP (Pravica do življenja) iščejo osebe, ki živijo v revščini, zaščito zlasti na področju zdravstvenega varstva. Če finančne ovire onemogočijo osebi, ki živi v revščini, dostop do osnovnih zdravstvenih storitev, je to kršitev 2. člena EKČP (najmanj v primeru, če je zaradi tega njihovo življenje ogroženo). Tako je bilo odločeno v zadevi *Mehmet Şenturk in Bekir Şenturk proti Turčiji*, ko je nosečnica umrla, ker ji niso opravili nujne operacije, saj zaradi svojega premoženjskega stanja ni vnaprej plačala bolnišničnih stroškov. Nezmožnost dostopa do nujne zdravstvene oskrbe pa je v nasprotju s pozitivnimi obveznostmi, ki jih državam nalaga 2. člen EKČP (ESČP, 2013, odst. 89, 90, 97; Lavrysen, 2015, str. 299). Če pa je osnovno zdravstveno zavarovanje zagotovljeno, pa ESČP od držav ne zahteva, da bi nudile še dodatne (drage) zdravstvene storitve (ESČP, 2002; Lavrysen, 2015, str. 299).⁷

V okviru 3. člena EKČP (Prepoved mučenja) je ESČP presodilo, da lahko oseba, ki živi v revščini trdi, da se z njo ravna ponižujoče (saj država ne izpolnjuje obveznosti zagotavljanja ustrezne zaščite) zlasti v zadevah, ki zadevajo nedostopnost do zdravstvenega varstva (ESČP, 2005), zavetja (prebivališča) (ESČP, 2002 b), ali socialnih ugodnosti (ESČP, 2002 a). V zadevi *Budina proti Rusiji* je namreč ESČP zapisalo, da sodišče ne more izključiti odgovornosti države za »ravnanje«, ko se pritožnik, ki je v celoti odvisen od države, sooči z njeno ravnodušnostjo ob resnem pomanjkanju ali potrebi, ki ni v skladu s človeškim dostojanstvom (ESČP, 2009;

---

⁷ V tej zadevi je država financirala 70 % dragega zdravlila za hudo bolnega pritožnika, preostalih 30 % pa bolnik ni zmožal plačati in mu je bilo zdravljenje nedostopno, kar bo vodilo v njegovo prezgodnjo smrt. ESČP je presodilo, da je Poljska s tem, ko je financirala 70 % zdravljenja, kljub temu ravnala v skladu s svojimi obveznostmi iz 2. člena EKČP (Zidar Al-Mutairi, 2018).

Lavrysen, 2015, str. 299; Zidar Al-Mutairi, 2018). V nobenem od omenjenih primerov pa ESČP ni ugotovilo, da bi dejansko šlo za situacijo, v kateri bi stiska pritožnika dosegla prag nečloveškega ali ponižujočega ravnanja (ESČP, 2002 b).⁸

EKČP v prvem odstavku 8. člena (Pravica do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja) določa, da ima vsakdo pravico do spoštovanja njegovega zasebnega in družinskega življenja, doma in dopisovanja. To ne pomeni, da mora država vsakemu posamezniku zagotoviti dom, temveč mora zgolj ščititi že »obstoječe« domove. Natančneje ESČP v zadevi *Chapman proti Združenemu Kraljestvu* zapiše, da čeprav je očitno zaželeno, da ima vsak človek prostor, kjer lahko dostojno živi in ki ga lahko imenuje dom, je v državah pogodbenicah žal veliko oseb, ki nimajo doma. Ali država zagotavlja sredstva, da bi vsem omogočila dom, pa je stvar politične in ne sodne odločitve (ESČP, 2001, odst. 99). Na ta člen se pogosto sklicuje v primerih deložacij, saj ranljivi posamezniki ali skupine nesorazmerno trpijo v primerih prisilnih izselitev (Lavrysen, 2015, str. 300). V takih primerih ESČP zahteva, da države pogodbenice zagotovijo postopkovna varovala pred deložacijami in da je tveganje, da posameznik izgubi dom predmet temeljitega razmisleka, kar lahko v določenih primerih vodi tudi do obveznosti države, da zagotovi varno zavetje posebej ranljivim posameznikom (ESČP, 2012, odst. 118 in 126). Denimo, v zadevi *Stankova proti Slovaški* je ESČP odločilo, da gre – pri obveznosti posameznice, da zapusti stanovanje, v katerem je živila, ne da bi dobila nadomestno nastanitev – za kršitev 8. člena EKČP (ESČP, 2007, odst. 57 in dalje).

Kot omenjeno pa se varstvo pred revščino lahko zagotavlja tudi s sklicevanjem na 1. člen Dodatnega protokola k EKČP (Varstvo premoženja). Zavrnitve ali znižanja socialnih prejemkov, vključno s pokojninami, dodatki za brezposelnost ter socialnimi stanovanji posega v pravico do mirnega uživanja premoženja, ki je varovana v okviru 1. člena Dodatnega protokola k EKČP (ESČP, 2005 a; Lavrysen, 2015, str. 300). V zadevi *Stec proti Združenemu Kraljestvu* je bilo odločeno, da se pojem »premoženja,« ki ga vsebuje EKČP, lahko razširi na vse socialnovarstvene prejemke ne glede na to, ali temeljijo na plačevanju prispevkov ali ne (ESČP, 2006; Tulkens, 2015, str. 13-14). Širitev koncepta premoženja na področje upravičenj do socialnih prejemkov je tako gotovo pomembna z vidika varstva posameznikov pred revščino.

---

⁸ V tej zadevi je ESČP presodilo, da pritožnikovo trpljenje, ne glede na to, da je za 14 mesecev ostal na ulici (tudi na škodo svojega zdravja), ni doseglo potrebne stopnje resnosti, da bi lahko prišel v poštev 3. člen EKČP.

2.2.1.1 Procesna zaščita

Pomembna pot procesnega varstva je bilo postopno širjenje področja uporabe 6. člena EKČP (Pravica do poštenega sojenja), ki se uporablja tudi v primerih, ko se presoja o najbolj diskrecijskih socialno-ekonomskih pravicah. V zadevi *Feldbrugge proti Nizozemski* je bilo namreč odločeno, da 6. člen EKČP nudi zaščitna postopkovna jamstva tudi v postopkih, povezanih z upravljanjem plačil socialne varnosti (ESČP, 1986). Pomembno vlogo pri vključevanju socialnih interesov v okvir varstva EKČP je torej imelo napredno pojmovanje koncepta »civilnih pravic« s tem, da ta vključuje tudi socialnovarstvene zahtevke (ESČP, 1986, odst. 26–40 ; Zidar Al-Mutairi, 2018). S tem so slednji postali varovani po 6. členu EKČP, ki zagotavlja pravico do poštenega sojenja (Zidar Al-Mutairi, 2018).

Naslednja pot procesne zaščite je dodajanje implicitnih procesnih garancij v eksplicitne materialne pravice. Primer za to je (že omenjena) deložacija, ko bi se recimo zahtevala zadostna pisna obrazložitev pred prisilno izselitvijo, kot tudi možnost, da se sorazmernost prisilne izselitve preveri na sodišču (Lavrysen, 2015, str. 301).

Vse navedeno pomeni, da morajo sodišča v okviru odločanja o civilnih pravicah, ki so lahko tudi socialnovarstvene, spoštovati vsa načela poštenega sojenja, kot so neodvisnost in nepristranskost, enakopravnost strank v postopku in odločanje v razumnem roku (Zidar Al-Mutairi, 2018).

Za učinkovito varstvo ter uresničevanje temeljnih socialnih pravic je ključno, da je ESČP razširilo polje v obravnavo sprejetih zadev, in sicer z zadevami s področja socialne varnosti (na podlagi 6. člena EKČP in 1. člena Protokola). S tem pa je ESČP (do neke mere) odpravilo problematiko temeljnih socialnih pravic – to je odsotnost sodnega varstva pred mednarodnim oz. nacionalnim sodiščem (Mišič in Strban, 2021, str. 529).

2.2.1.2 Nediskriminacija in sorazmernost

Kot je to opredelila Lavrysen, predstavlja naslednji sklop, preko katerega ESČP varuje pravice ljudi, ki živijo v revščini, okvir načela prepovedi diskriminacije. EKČP v 14. členu (Prepoved diskriminacije) določa, da je uživanje pravic in svoboščin, določenih z EKČP, zagotovljeno vsem ljudem, brez razlikovanja glede na spol, raso, barvo

kože, jezik, vero, politično ali drugo prepričanje, narodnostni ali socialni izvor, pripadnost narodni manjšini, lastnino, rojstvo ali kakšne druge okoliščine. Ta člen se lahko uporabi samo v povezavi s še kakšnim drugim členom EKČP. V povezavi z revščino se je v dosednji praksi 14. člen uporabil v povezavi z 8. členom EKČP in 1. členom Dodatnega protokola k EKČP (Lavrysen, 2015, str. 302).

Naslednji sklop varovanja je upoštevanje varstva pred diskriminacijo pri presoji sorazmernosti. Denimo v primerih deložacije se dejstvo, da je posameznik pripadnik prikrajšane (neprivilegirane) skupine ali pa, da bo zaradi tega postal brezdomec, upošteva pri presoji sorazmernosti tega ukrepa (torej ukrepa prisilne izselitve) (Lavrysen, 2015, str. 302).

2.2.1.3 Omejitve varstva

Kot vidimo ESČP zlasti v zadevah, ki se tičejo dostopa do zdravstvenih storitev, prisilne izselitve in poštenega sojenja vzame v obzir pritožnikove socialno-ekonomske ovire pri uživanju njihovih pravic po EKČP. Vendar pa je zaščita ljudi, ki živijo v revščini, predmet številnih omejitev. Natančneje, gre za dejstvo, da je EKČP dokument, ki štiti civilne in politične pravice, ne pa (neposredno) socialnih in ekonomskih. Iz zadeve *Pančenko proti Latviji* recimo izhaja, da EKČP kot taka ne zagotavlja socialno-ekonomskih pravic (kot je pravica do brezplačnega bivališča, pravica do dela, do brezplačne zdravstvene pomoči ali pravica zahtevati finančno pomoč od države za vzdrževanje določene ravni življenja) (ESČP, 1999; Lavrysen, 2015, str. 304).

Navedeno pomeni, da socio-ekonomsko prikrajšanje ne more biti neposredno izpodbijano, ampak le posredno (kolikor vpliva na uživanje civilnih in političnih pravic). Lavrysen pa ugotavlja tudi, da bolj, kot bi se primer lahko presojal v luči socialno-ekonomskih pravic, manjša je verjetnost, da bo ESČP presodilo, da je do kršitve EKČP res prišlo (Lavrysen, 2015, str. 304).

2.2.2 Slovenija in ESČP

Če primeroma navedemo nekaj zadev ESČP, v katerih je bila tožena Slovenija, gre v okviru procesne zaščite omeniti zadevo *Korošec proti Sloveniji*. ESČP je sklenilo, da je Slovenija kršila načelo enakopravnosti strank v postopku s tem, ko se je delovno in socialno sodišče oprlo predvsem na mnenje invalidske komisije in ni imenovalo

neodvisnega izvedenca, da bi ocenil, ali pritožnik potrebuje stalno strokovno zdravstveno nego (ESČP, 2016; Zidar Al-Mutairi, 2018).

Omenimo lahko tudi zadevo *Krajnc proti Sloveniji*. ESČP je moralo v tej zadevi odgovoriti predvsem na vprašanje, ali je bilo, glede na dejstvo, da se je pritožnikov prejemek zaradi invalidnosti znižal za več kot polovico kljub temu da se je njegovo zdravstveno stanje poslabšalo, pritožniku naloženo pretirano breme. ESČP je na to vprašanje odgovorilo pritrdilno in tako ocenilo, da kljub temu, da so imele zakonske spremembe legitimni cilj varovati javne blagajne in spodbujati invalide s preostalo delovno zmožnostjo, da se zaposlijo, država ni uspela najti ustreznega ravnovesja med različnimi interesi (ESČP, 2017; Zidar Al-Mutairi, 2018).

2.3 Drugi viri, povezani s področjem boja proti revščini in socialne izključenosti (področjem socialne varnosti) v okviru Sveta Evrope

V nadaljevanju bodo na kratko omenjeni še viri v okviru Sveta Evrope, povezani s socialno varnostjo. Poleg MESL in EKČP so ti viri še: Evropski kodeks o socialni varnosti ter Evropska konvencija o socialni varnosti (ki bosta v nadaljevanju tudi predstavljeni), Začasni Evropski sporazum o socialnih programih, ki zadevajo starost, invalidnost in preživele (ter njen protokol); Začasni Evropski sporazum o socialni varnosti, z izjemo programov za starost, invalidnost in preživele (ter njen protokol); Evropska konvencija o socialni in zdravniški pomoči (ter njen protokol); Evropska konvencija o socialni zaščiti kmetov ter Priporočilo Odbora ministrov o dostopu mladih iz prikrajšanih sosesk do socialnih pravic. Prav tako je bila 17. oktobra 2012 sprejeta skupna deklaracija "Acting together to eradicate extreme poverty in Europe", ki so jo podpisali štirje »stebri« Sveta Evrope: Odbor ministrov, Parlamentarna skupščina (PSSE), Kongres lokalnih in regionalnih oblasti ter konferenca mednarodnih nevladnih organizacij (MNVO) (Svet Evrope, 2012, str. 1). V luči omejenega obsega prispevka vsi navedeni viri ne bodo podrobneje obravnavani.

2.3.1 Evropski kodeks o socialni varnosti

Evropski kodeks o socialni varnosti, ki je v Sloveniji veljaven od 27.2.2005, določa minimalno raven zaščite, ki jo morajo pogodbenice zagotavljati na področjih, kot so zdravstveno varstvo, dajatve za bolezen, dajatve za brezposelnost, dajatve za starost, dajatve za nesrečo pri delu in poklicno bolezen, družinske dajatve, dajatve za

materinstvo, dajatve za invalidnost, dajatve za preživele družinske člane itd. Protokola k Evropskemu kodeksu o socialni varnosti ter revidiranega Evropskega kodeksa o socialni varnosti pa Slovenija ni podpisala in ratificirala.

Se pa sicer na Evropski kodeks o socialni varnosti sklicuje MESL v 12. členu pri opredelitvi minimalne vsebine pravice do socialne varnosti (»MESL«, 2. točka prvega odstavka 12. člena in Kresal, 2002).

2.3.2 Evropska konvencija o socialni varnosti

Slovenija prav tako ni podpisala in ratificirala Evropske konvencije o socialni varnosti ter Dodatnega sporazuma k Evropski konvenciji o socialni varnosti. Sicer pa se ta konvencija uporablja za vso zakonodajo, ki ureja naslednje veje socialne varnosti: dajatve za bolezen, dajatve za brezposelnost, dajatve za starost, dajatve za nesrečo pri delu in poklicno bolezen, družinske dajatve, dajatve za materinstvo, dajatve za invalidnost, dajatve za preživele družinske člane (»Evropska konvencija o socialni varnosti«, 2. člen).

3 Evropska unija

V okviru EU bo med pravnimi viri, ki vsebujejo določbe o boju proti revščini, najprej predstavljena Pogodba o delovanju EU (v nadaljevanju PDEU) (poglavje 3.1), nato pa še Listina EU o temeljnih pravicah (v nadaljevanju Listina) (poglavje 3.2). Okvirno predstavljeni pa bodo tudi: Evropski steber socialnih pravic (v nadaljevanju ESSP) (poglavje 3.3), nekateri drugi pravni viri sprejeti na ravni EU (poglavje 3.4), sistem financiranja ukrepov za boj proti revščini v okviru EU (poglavje 3.5) ter pravni viri, ki so bili posebej sprejeti kot odziv na pandemijo covid-19 – povezani z bojem proti revščini (poglavje 3.6).

Glede pristojnosti EU in držav članic velja, da imajo na področju socialne politike glede vidikov, opredeljenih v PDEU, EU in države članice deljeno pristojnost (»PDEU«, drugi odstavek 4. člena). S podporo državam članicam v boju proti revščini, socialni izključenosti in diskriminaciji želi EU okrepiti vključevanje in povezanost evropske družbe ter vsem ljudem omogočiti enak dostop do možnosti in sredstev (Kennedy, 2021, str. 1).

Ena večjih novosti na področju boja proti revščini in socialni izključenosti, ki jih je prinesla strategija Evropa 2020 (t.j. Sporočilo Komisije z naslovom Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast, sprejeta leta 2010)⁹ je bil cilj, da bi se število Evropejcev, ki živijo pod nacionalno mejo revščine, do leta 2020 zmanjšalo za 25 %, s čimer bi s položaja revščine rešili več kot 20 milijonov ljudi (Evropska komisija, 2010, str. 11). Ta cilj ni bil uresničen. Komisija je zato vključila nov cilj, zmanjšati število ljudi, ki živi v revščini najmanj za 15 milijonov ljudi (od tega vključno najmanj 5 milijonov otrok) do leta 2030, kar je bilo vključeno v Akcijski načrt za evropski steber socialnih pravic (Sporočilo Komisije, 2021, str. 7). Glavni cilj takšnih pobud evropske politike je podpora državam članicam pri njihovih nacionalnih politikah s področja boja proti revščini. Nimajo pa neposrednega vpliva na pravne zahteve za finančno (ali drugo) podporo, katera bi bila na voljo posameznikom, ki živijo na pragu revščine. Kljub temu so takšni cilji našli pot v pravne instrumente EU. PDEU v 9. členu denimo določa, da EU pri opredeljevanju in izvajanju svojih politik in dejavnosti upošteva zahteve, ki so povezane s spodbujanjem visoke stopnje zaposlenosti, zagotavljanjem ustrezne socialne zaščite, bojem proti socialni izključenosti in visoko stopnjo izobraževanja in usposabljanja ter varovanjem človekovega zdravja (»PDEU, 9. člen). Drugi odstavek PEU pa določa, da se EU bori (med drugim) proti socialni izključenosti in diskriminaciji ter spodbuja socialno pravičnost in varstvo (»PEU, drugi odstavek 3. člena; Verschueren, 2015, str.6).

Leta 2017 so vse tri glavne institucije EU (Evropski parlament, Svet in Komisija) izrazile svojo zavezanost Evropskemu stebru socialnih pravic (ESSP). ESSP vzpostavlja socialno zaščito in vključenost kot enega od glavnih treh področij (več o tem v poglavju 3.3 o ESSP).

3.1 PDEU

Temeljni členi PDEU (poleg že zgoraj omenjenih) ki ustvarjajo podlago za nadaljnje ukrepanje za boj proti revščini so 19. člen PDEU, 145–150 ter 151–161. člen PDEU (Kennedy, 2021, str. 1).

---

⁹ Evropa 2020 je nasledila Lizbonsko strategijo iz leta 2000 (Jimena Quesada, 2017, str. 9). Z Lizbonsko strategijo pa je bil uveden mehanizem za spremljanje in usklajevanje, ki predvideva določanje ciljev, merjenje revščine na podlagi vrste kazalnikov in referenčnih vrednosti, smernice za države članice in nacionalne akcijske načrte za boj proti revščini (Kennedy, 2021, str. 1).

PDEU v 19. členu daje Svetu pooblastila, da sprejema ukrepe za boj proti diskriminaciji na podlagi vrste razlogov, vključno z rasno ali narodnostjo pripadnostjo, vero ali prepričanjem, starostjo, invalidnostjo in spolno usmerjenostjo.

Členi 145–150 sodijo pod naslov IX (Zaposlovanje). Države članice in EU si v skladu s tem naslovom prizadevajo za razvoj usklajene strategije zaposlovanja in zlasti za spodbujanje kvalificiranih, usposobljenih in prilagodljivih delavcev in trgov dela, hitro prilagodljivih gospodarskim spremembam, da bi dosegle cilje, opredeljene v 3. členu PEU (»PDEU«, 145. člen).

Členi 151–161 pa sodijo pod naslov X (Socialna politika). 151. člen PDEU določa, da si EU in države članice prizadevajo za naslednje cilje: spodbujanje zaposlovanja, izboljšanje življenjskih razmer in delovnih pogojev, tako da se ob ohranitvi izboljšav omogoči njihova harmonizacija, ustrezna socialna zaščita, dialog med socialnimi partnerji, razvoj človeških virov za trajno visoko zaposlenost in boj proti izključenosti (»PDEU«, prvi odstavek 151. člena). V ta namen EU in države članice izvajajo ukrepe, ki upoštevajo različnost prakse posameznih držav članic, zlasti na področju pogodbenih odnosov, ter potrebo po ohranitvi konkurenčnosti gospodarstva EU (»PDEU«, drugi odstavek 151. člena).

Problematiko iskanja ustreznega ravnovesja med ekonomskimi interesi (delovanjem notranjega trga) ter pomenom nacionalnega varstva ekonomsko-socialnih pravic ponazarjata zadevi *Viking* in *Laval* (sicer še iz časa pred uveljavitvijo Lizbonske pogodbe). Kritiki poudarjajo, da je v predmetnih zadevah SEU nakazalo nadvlado notranjega trga nad nacionalnimi sistemi socialnega varstva. Natančneje, SEU je v teh sodbah priznalo socialne cilje (v teh primerih zaščita delavcev) kot pomembne za izvajanje zakonodaje o notranjem trgu, je pa te cilje podredilo ekonomskim interesom (SEU, 2007; SEU 2007 a; Aranguiz, 2020, str. 19 in 21).

3.2 Listina EU o temeljnih pravicah

Naslednji ključni vir je Listina, ki poleg PEU in PDEU sestavlja primarno pravo EU (Trstenjak in Brkan, 2012, str. 172).

Vloga Listine v krepitevi socialnih pravic se (med drugim) kaže v mnenju generalnega pravobranilca Tizzana v zadevi *BECTU*, kjer je le-ta zapisal, da socialne pravice, kot so varstvo in zdravje pri delu, ne smejo biti podrejene izključno ekonomskim vidikom (SEU, mnenje generalnega pravobranilca, 2001, odst. 51; SEU, 1996, odst. 28 in Ashiagbor, 2004, str. 64). Socialne in ekonomske pravice so razpršene po Listini in jih lahko najdemo pod različnimi naslovi, iz česar lahko zaključimo, da je ena od značilnosti Listine ta, da postavlja ekonomske in socialne pravice na isto osnovo (oz. raven) kot civilne in politične pravice (Barnard, Deakin in Hobbs, 2001, str. 468).

3.2.1 34. člen Listine

Ključen člen s področja boja proti revščini je 34. člen Listine, ki nosi naslov Socialna varnost in socialna pomoč. Ta člen temelji na 153. in 156. členu PDEU, 12. členu MESL (že omenjen zgoraj) in 10. točki leta 1989 sprejete Listine Skupnosti o temeljnih socialnih pravicah delavcev. Denimo, drugi odstavek 34. člena Listine¹⁰ temelji na členih 12(4) in 13(4) MESL in točke 2 Listine Skupnosti o temeljnih socialnih pravicah delavcev (Martin, 2019, str. 2194). Tretji odstavek 34. člena Listine¹¹ odseva pravila iz 30 in 31. člena MESL in 10. člena Listine Skupnosti o temeljnih socialnih pravicah delavcev. EU mora ta odstavek 34. člena Listine upoštevati v kontekstu 153. člena PDEU (Agencija EU za temeljne pravice, 2007–2022; Pojasnila k Listini, 2007, str. 11).

EU in države članice imajo (kot omenjeno) na področju socialne politike glede vidikov, opredeljenih v PDEU, deljeno pristojnost, torej se mora v luči »omejene pristojnosti« EU tudi zadržati pri sprejemanju pravnih pravil. Socialna pomoč in stanovanjska pomoč sta socialni pravici izključno programske narave, katere uresničevanje je izključno v rokah držav članic, saj EU v na tem področju nima pristojnosti. V 153. členu PDEU je namreč navedeno, da je boj proti socialni izključenosti eno področje, kjer EU podpira in dopolnjuje delovanje držav članic, vendar ne sprejema nobenih pravil za usklajevanje (»PDEU«, j. točka prvega odstavka 153. člena; Bojarski, Schindlauer, Wladasch, 2014, str. 61).

---

¹⁰ »Vsakdo, ki v Uniji zakonito prebiva in spreminja prebivališče, ima pravico do dajatev socialne varnosti in socialnih ugodnosti v skladu s pravom Unije ter nacionalnimi zakonodajami in običaji.«

¹¹ »V boju proti socialni izključenosti in revščini Unija priznava in spoštuje pravico do socialne pomoči in pomoči pri pridobitvi stanovanj, ki naj zagotovita dostojno življenje vsem, ki nimajo zadostnih sredstev, v skladu s pravili, ki jih določajo pravo Unije ter nacionalne zakonodaje in običaji.«

34. člen Listine kot celota je torej omejen s sklicevanjem na pravo EU in nacionalno zakonodajo, kar pomeni, da ta člen ne ustvarja splošne pravice do socialne varnosti ali socialnih ugodnosti, če to ne izhaja iz prava EU ali nacionalnega prava. Socialna varnost na ravni EU ni predmet harmonizacije (temveč zgolj koordinacije) nacionalne zakonodaje. Vsaka država članica pa ostane odgovorna za lastno zakonodajo in odloča, katere dajatve se izplačujejo in komu (»Uredba 883/2004 o koordinaciji sistemov socialne varnosti«, 4. točka preambule, Vlada Združenega Kraljestva, 2017, str. 56).

3.2.2 Posameznik in Listina

V primerih, ko se Listina uporabi, se lahko posamezniki sklicujejo na njene določbe (Agencija EU za temeljne pravice, 2020 str. 19). Listina pa se uporabi za institucije, organe, urade in agencije EU ob spoštovanju načela subsidiarnosti, za države članice pa samo, ko izvajajo pravo EU. Zato spoštujejo pravice, upoštevajo načela in spodbujajo njihovo uporabo v skladu s svojimi pristojnostmi in ob spoštovanju meja pristojnosti EU, ki so ji dodeljene v Pogodbah (»Listina«, prvi odstavek 51. člena).

Pojasnila k 52. členu Listine potrdijo, da lahko ima v nekaterih primerih člen Listine tako značilnosti pravice, kot tudi načela in tak primer je ravno člen 34 (Pojasnila k Listini, 2007, str. 19). Prvi in tretji odstavek 34. člena Listine torej določata načela, ki usmerjajo institucije (in ne določata »izvršljivih« pravic). Edina izvršljiva pravica izhaja iz drugega odstavka 34. člena, ki potrjuje pravice, ki izhajajo iz določb o prostem gibanju znotraj EU (»Pojasnila k Listini«, Pojasnila k členu 34 in 52, Vlada Združenega Kraljestva, 2017, str. 56).

3.2.3 Primer sodne praksa Sodišča EU (zadeva *Kamberaj*)

Kot primer sodne prakse v zvezi z obravnavano tematiko (tudi 34. člena Listine) gre izpostaviti zadevo *Kamberaj* (SEU, 2012). Zadeva (vprašanje za predhodno odločanje) se je nanašala na spor med S. Kamberajem ter zavodom avtonomne pokrajine Bolzano za socialna stanovanja (v nadaljevanju: IPES), zaradi zavrnitvene odločbe s strani IPES, da bi S. Kamberaju za leto 2009 odobril subvencijo za stanovanje, ker je v proračunu (predvidenem za dodelitev tovrstne subvencije državljanom tretjih držav) zmanjkalo sredstev. S. Kamberaj je bil namreč albanski državljan, ki je od leta 1994 prebival in je bil redno zaposlen v Provincia autonoma di Bolzano.

SEU je presodilo, da morajo države članice pri določanju ukrepov socialnega zavarovanja, socialne pomoči in socialnega varstva, ki so opredeljeni v njihovi nacionalni zakonodaji in za katere velja načelo enakega obravnavanja (določeno v členu 11(1)(d) Direktive 2003/109) spoštovati pravice in upoštevati načela, določena v Listini, zlasti tiste iz 34. člena Listine. Na podlagi tretjega odstavka tega člena v boju proti socialni izključenosti in revščini EU (in tudi države članice, ko izvajajo pravo EU) priznavajo in spoštujejo pravico do socialne pomoči in pomoči pri pridobitvi stanovanj, ki naj zagotovita dostojno življenje vsem, ki nimajo zadostnih sredstev, v skladu s pravili, ki jih določajo pravo EU ter nacionalne zakonodaje in običaji (SEU, 2012, odst. 80).

SEU je torej odločilo, da EU na podlagi 34. člena Listine priznava in spoštuje pravico do socialne pomoči in pomoči pri pridobitvi stanovanj, ki naj zagotovita dostojno življenje vsem, ki nimajo zadostnih sredstev. Iz tega izhaja, da se s subvencijo, ki je bila sporna v postopku v glavni stvari, uresničuje cilj, določen v navedenem členu Listine na podlagi prava EU ni mogoče šteti, da ni del osnovnih prejemkov v smislu člena 11(4) Direktive 2003/109. Nacionalno sodišče mora glede tega priti do potrebnih ugotovitev, pri tem pa upoštevati cilj navedene subvencije, njeno višino, pogoje za njeno dodelitev in umestitev te subvencije v italijanskem socialnem sistemu (SEU, 2012, odst. 91). V konkretni zadevi je SEU torej odločilo, da subvencija za stanovanje lahko sodi pod enajsti odstavek 4. člena Direktive 2003/109, državam članicam pa glede teh prejemkov ni dovoljeno postavljati meja načelu enakega obravnavanja. Pravo EU torej izključuje nacionalno ali regionalno zakonodajo, ki državljanke tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas, obravnava drugače kot državljanke EU, glede dodeljevanja sredstev za stanovanjske ugodnosti.

Takšna odločitev poudari ključno določbo sistema socialne varnosti, ki izhaja iz Listine. Gre za pomembno odločbo za uresničevanje pravice do socialne varnosti v okviru prava EU (Bojarski, Schindlauer, Wladasch, 2014, str. 63).

3.3 Evropski steber socialnih pravic (ESSP)

V nadaljevanju prispevka bo predstavljen še en vir v okviru prava EU (na področju boja proti revščini ter socialni izključenosti), in sicer ESSP.

3.3.1 Osnoven oris pomena in sestave ESSP

ESSP navaja načela in pravice, ki so bistvenega pomena za poštene in dobro delujoče trge dela ter sisteme socialne varnosti v Evropi 21. stoletja. Na ravni EU ESSP ne predvideva razširitev pristojnosti EU in njenih nalog, ki so določene s PEU in PDEU. Izvajati bi ga bilo treba v okviru teh pristojnosti (»Medinstitucionalna razglasitev evropskega stebra socialnih pravic«, 14 in 18. točka preambule).

ESSP vključuje številna načela, ki presegajo Listino (razen v določenih izjemah). V nekaterih primerih se ta načela bolj zgledujejo po MESL, tako da ESSP pravzaprav poskuša premostiti vrzel med Listino in MESL (De Schutter, 2018, str. 44 in 46). ESSP temelji na 20 načelih s treh področij: 1) enake možnosti in dostop do trga dela, 2) poštene delovni pogoji ter 3) socialna zaščita in vključenost (»ESSP«, poglavje I, II in III).

Evropski parlament, Svet EU in Evropska komisija so se za oblikovanje ESSP odločile kot odziv na posledice gospodarske in finančne krize (2008–2013), ki je negativno vplivala na kakovost življenja prebivalcev po vsej EU. Od leta 2021 je ESSP sestavni del vseh politik EU, njegovo uresničevanje pa se spremlja v okviru evropskega semestra (Republika Slovenija, 2021).

Po mnenju nekaterih avtorjev gre sklepati, da je glavni cilj evropskega stebra socialnih pravic dokončanje Evropske monetarne unije in notranjega trga. Za takšno dokončanje je treba namreč na socialno politiko in sisteme socialne podpore gledati kot na dejavnike, ki vplivajo na zvišano produktivnost, na mednarodno konkurenčnost in na dvig življenjskega standarda. ESSP se šteje za samostojen pravni vir, ki določa ključna načela in vrednote, ki so skupne na ravni EU, katerega namen je, da bi vtrl pot k modelu vključujoče rasti (*inclusive growth model*) (Lörcher in Schömann, 2016, str. 5).

3.3.2 Akcijski načrt za ESSP

Akcijski načrt za ESSP (v nadaljevanju: Akcijski načrt) so Evropski parlament, Svet in Komisija podpisali 7.5.2021 na socialnem vrhu v Portu. Je prispevek Komisije k izvajanju načel socialnega stebra v skladu s pozivi evropskih voditeljev in Evropskega parlamenta. Akcijski načrt določa več ukrepov EU, h katerim se je Komisija zavezala v tem mandatu in ki temeljijo na številnih ukrepih, sprejetih od

razglasitve ESSP. Določa tudi tri cilje na ravni EU, ki jih je treba doseči do leta 2030 in ki bodo prispevali k usmerjanju nacionalnih politik in reform (Sporočilo Komisije, 2021, str. 3).

Kot izhaja iz Akcijskega načrta, dvajset načel evropskega stebra socialnih pravic usmerja k močni socialni Evropi in zastavlja vizijo za naša nova socialna pravila. Učinkovito izvajanje ESSP je odvisno od odločnosti in ukrepov držav članic, ki so v prvi vrsti odgovorne za politike zaposlovanja, znanja in spretnosti ter socialne zadeve. Ukrepi na ravni EU lahko dopolnjujejo nacionalne ukrepe (Sporočilo Komisije, 2021, str. 4).

ESSP je služil kot izhodišče za izvajanje vrste zakonodajnih in političnih pobud, kot sta Direktiva 2019/1152 o preglednih in predvidljivih delovnih pogojih ter svezeni za socialno pravičnost, ki vključuje Uredbo 2019/1149 o ustanovitvi Evropskega organa za delo in priporočilo Sveta z dne 8. novembra 2019 o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite. Komisija je oktobra 2020 objavila predlog direktive o ustreznih minimalnih plačah v Evropski uniji, katerega cilj je boj proti revščini zaposlenih (Kennedy, 2021, str. 2-3) .

Nadalje Komisija v tem Akcijskem načrtu predlaga tri krovne cilje EU, ki jih je treba doseči v tem desetletju na področju zaposlovanja, znanja in spretnosti ter socialne zaščite in so v skladu s cilji trajnostnega razvoja OZN.¹² To so:

- Do leta 2030 bi moralo biti zaposlenih vsaj 78 odstotkov prebivalstva, starega od 20 do 64 let;
- Vsako leto bi se moralo vsaj 60 odstotkov odraslih udeležiti programov usposabljanja;
- Število oseb, ki jim grozi revščina ali socialna izključenost, bi bilo treba do leta 2030 zmanjšati za vsaj 15 milijonov (Sporočilo Komisije, 2021, str. 6–7).

V akcijskem načrtu so bile napovedane tudi druge pobude, med drugim evropska platforma za boj proti brezdomstvu, ki je bila vzpostavljena junija 2021, priporočilo Sveta o minimalnem dohodku (2022), pobuda o dolgotrajni oskrbi (2022) ter ustanovitev strokovne skupine za prihodnost socialne države, ki bo pripravila

---

¹² Spreminjamo naš svet: Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030.

poročilo do konca leta 2022. Komisija je predlagala tudi revidirano različico pregleda socialnih kazalnikov, da bi se bolje odražale prednostne naloge politike akcijskega načrta. Ministri za zaposlovanje in socialne zadeve so junija 2021 potrdili prenovljeni seznam glavnih kazalnikov (Kennedy, 2021, str. 3). Komisija bo akcijski načrt pregledala leta 2025. Pregled bo zagotovil podlago za nadaljnje ukrepe na ravni EU za doseganje ciljev EU za leto 2030 (Sporočilo Komisije, 2021, str. 33).

3.3.3 Posameznikove možnosti v okviru ESSP (ESSP kot politični instrument)

V 15. točki preambule Medinstitucionalne razglasitve ESSP je sicer zapisano, da načela, zapisana v ESSP, zadevajo državljane EU ter državljane tretjih držav, ki zakonito prebivajo v EU. Sklicevanja na »delavce« v okviru ESSP pa zadevajo vse zaposlene osebe, ne glede na njihov zaposlitveni status, način ali trajanje zaposlitve.

Komisija je tista, ki v okviru ESSP deluje in tudi spodbuja države članice, da oblikujejo in izvajajo svežnje ukrepov na področjih, ki sodijo pod ESSP (torej na glavnih treh področjih: enake možnosti in dostop do trga dela; pošteni delovni pogoji; socialna zaščita in vključevanje).

Uresničevanje ESSP pa je skupna politična zaveza in odgovornost. ESSP lahko označimo kot instrument mehkega prava EU (Mišič, 2020, str. 41). Izvajati bi ga bilo treba tako na ravni EU kot na ravni držav članic v okviru njihovih pristojnosti, ob upoštevanju različnih socialno-ekonomskih okolij in raznolikosti nacionalnih sistemov (vključno z vlogo socialnih partnerjev) ter v skladu z načeloma subsidiarnosti in sorazmernosti (»Medinstitucionalna razglasitev evropskega stebra socialnih pravic«, 17. točka preambule). To je skladno z načeloma subsidiarnosti in prenosa pristojnosti. Vendar zgolj implementacija ESSP na nacionalni ravni ne bi rešila asimetrije na evropski ravni med interesi notranjega trga in nezadostne socialne dimenzije (Aranguiz, 2020, str. 27).

ESSP sicer ni pravno zavezujoč in ne vsebuje mehanizma sankcij za kršitve njegovih določil (Bagari, 2020, str. 113). Vseeno pa želi na nacionalni ravni sprožiti tako zakonodajno kot nezakonodajno dejavnost. Na eni strani tako želi spodbuditi razvoj zakonodaje na ravni EU, na drugi strani pa želi spodbuditi države članice, da v okviru svojih pristojnosti uresničujejo temeljne socialne pravice (De Schutter, 2018, str. 3 in 35–36).

Steber je torej politični inštrument, ki zagotavlja relevantne smernice, vendar ne ustvarja izvršljivih pravnih jamstev pred sodišči ali drugimi neodvisnimi telesi. Kot posledica tega so se tudi razvila prizadevanja na ravni EU, da bi se socialne pravice razvijale v izvršljive pravice. To pa se tiče tudi krepitve povezave z MESL (De Schutter, 2018, str. 46; Rainone, 2020, str. 146). Tako bi seveda lahko ESSP prispeval k vzpostavitvi večjega ravnovesja med ekonomskimi in socialnimi pravicami (De Schutter, 2018, str. 35).

3.4 Drugi viri povezani s področjem boja proti revščini in s socialno varnostjo v okviru EU

Z vidika geneze razvoja socialnih pravic v okviru EU velja omeniti Listino o temeljnih socialnih pravicah delavcev. Ko je takratna Evropska skupnost leta 1989 sprejela omenjeno listino, je prišlo do večjega vsebinskega posega na socialno področje. Listina je vsebovala pomembne socialne in ekonomske pravice, razdeljene na skupine, kot so: zaposlovanje in plačilo; izboljšanje življenjskih in delovnih razmer; pravica do socialne zaščite; pravica do svobode združevanja in kolektivnega pogajanja; pravica do poklicnega usposabljanja; enako obravnavanje moških in žensk; pravica delavcev do obveščeniosti, posvetovanja in soudeležbe; varnost in zdravje pri delu; zaščita otrok in mladine; zaščita starih oseb; zaščita invalidnih oseb. Listina je bila programskega značaja in ni bila pravno obvezujoča. Imela je samo političen pomen in je ni bilo mogoče uveljavljati pred sodiščem (Kavar-Vidmar, 2001, str. 8).

Nadalje je (v zadnjih letih) Evropski Parlament sprejel več resolucij za okrepitev ukrepov EU za zmanjšanje revščine in izboljšanje razmer in možnosti za socialno prikrajšane osebe, denimo Resolucijo Evropskega parlamenta z dne 24. oktobra 2017 o politikah na področju minimalnega dohodka kot sredstvu za boj proti revščini. Naraščajoče število brezdomcev po EU in pomanjkanje cenovno dostopnih stanovanj tako vse bolj skrbita Parlament, o čemer pričata resolucija z dne 24. novembra 2020 o boju proti brezdomstvu v Evropski uniji in resolucija z dne 21. januarja 2021 o dostopu do dostojnih in cenovno dostopnih stanovanj za vse, v katerih Parlament poziva Komisijo in države članice, da zagotovijo, da bo pravica do ustreznega bivališča priznana in izvršljiva kot temeljna človekova pravica v evropski in nacionalni zakonodaji (Kennedy, 2021, str. 6).

Med drugim velja omeniti še dve uredbi EU. Uredba 883/2004 o koordinaciji sistemov socialne varnosti v preambuli določa, da pravila za koordinacijo nacionalnih sistemov socialne varnosti spadajo v okvir prostega gibanja oseb in morajo prispevati k izboljšanju njihovega življenjskega standarda in pogojev za zaposlitev. Treba pa je spoštovati posebne značilnosti nacionalnih zakonodaj na področju socialne varnosti in zato oblikovati le sistem koordinacije. (»Uredba 883/2004«, 4. točka preambule). Uredba 1408/71 o uporabi sistemov socialne varnosti za zaposlene osebe in njihove družinske člane, ki se gibljejo v Skupnosti (s kasnejšimi spremembami in dopolnitvami), pa se (med drugim) uporablja za delavce, za katere velja ali je veljala zakonodaja ene ali več držav članic in so državljani ene od držav članic ali osebe brez državljanstva ali begunci, ki stalno prebivajo na ozemlju ene od DČ, pa tudi za njihove družinske člane in preživele osebe (»Uredba 1408/71«, prvi odstavek 2. člena).

Omeniti pa velja naslednje pravne vire, ki pa v prispevku (v luči omejenega namena ter obsega) ne bodo podrobneje predstavljeni, in sicer: Predlog Komisije za globalno partnerstvo za izkoreninjenje revščine in trajnostni razvoj (Mesta, države EU in Evropska komisija si, s partnerstvom v okviru agende EU za mesta na področju revščine, nadalje prizadevajo opredeliti politike EU, ki vplivajo na vključevanje revnih in obnovo prikrajšanih sosesk); Priporočilo Komisije o dejavnem vključevanju oseb, izključenih s trga dela; Belo knjigo o pokojninah (Evropska komisija, 2012); Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Povečanje učinka razvojne politike EU (agenda za spremembe); Priporočilo Komisije: Vlaganje v otroke: prekinimo krog prikrajšanosti; Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij: Dostojno življenje za vse: od vizije do skupnega ukrepanja; Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu: Krepitev socialne razsežnosti ekonomske in monetarne unije ter Priporočilo Sveta o vključevanju dolgotrajno brezposelnih na trg dela (Kennedy, 2021, str. 1-6).

3.5 Financiranje ukrepov za boj proti revščini na ravni EU

Navsezadnje je potrebno omeniti tudi sama sredstva za financiranje ukrepov za boj proti revščini. Na ravni EU je tako potrebno omeniti Evropski socialni sklad (ESS), v okviru katerega so na voljo sredstva EU za sofinanciranje ukrepov za boj proti diskriminaciji in pomoč najbolj prikrajšanim pri dostopu do trga dela (Kennedy,

2021, str. 3). Evropski socialni sklad je bil oblikovan z Rimsko pogodbo, da bi se izboljšale mobilnost delavcev in možnosti zaposlovanja (Hoffman, 2021, str. 1).

Maja 2018 je Komisija predstavila predlog za večletni finančni okvir za obdobje 2021–2027. Predlog je vključeval prenovljeni ESS+ s proračunom v višini 101 milijarde EUR. Junija 2021 je bila sprejeta Uredba 2021/1057 o vzpostavitvi ESS+ (Kennedy, 2021, str. 4). Ta naj bi združeval Evropski socialni sklad (ESS), pobudo za zaposlovanje mladih, Sklad za evropsko pomoč najbolj ogroženim (FEAD), program EU za zaposlovanje in socialne inovacije (EaSI) in zdravstveni program EU (Hoffman, 2021, str. 4). Cilj Evropskega socialnega sklada plus (ESS+) je podpreti države članice pri reševanju krize, ki jo je povzročila pandemija covid-19, doseči visoko stopnjo zaposlenosti in pravično socialno zaščito ter razviti usposobljeno in odorno delovno silo, ki bo pripravljena na prehod na zeleno in digitalno gospodarstvo. Pravno podlago pa predstavljajo členi 46(d), 149, 153(2)(a), 164, 175(3) in 349 PDEU (Hoffman, 2021, str. 1). Določbe o ESS+ med drugim navajajo, da bi bilo potrebno vsaj 25 % sredstev ESS+ na nacionalni ravni nameniti za boj proti revščini in socialni izključenosti, pri čemer bi morale države članice (v katerih je revščina otrok najbolj razširjena) vsaj 5 % teh sredstev vložiti v ukrepe za boj proti revščini otrok. Poleg tega bodo morale vse države članice vsaj 3 % svojega deleža sredstev ESS+ nameniti za boj proti materialni prikrajšanosti (Hoffman, 2021, str. 4; Sporočilo Komisije, 2021, str. 27).

V prejšnjem odstavku že omenjeni Sklad za evropsko pomoč najbolj ogroženim (FEAD) pa podpira programe držav EU, ki zagotavljajo hrano in/ali osnovno materialno pomoč najbolj ogroženim prebivalcem. Uredba o FEAD (št. 223/2014) je bila sprejeta leta 2014. Leta 2018 je bila spremenjena z več poenostavitvami. Aprila 2020 so začele veljati nove spremembe, ki so uvedle posebne ukrepe za obvladovanje krize covid-19. Februarja 2021 pa je bila Uredba o FEAD spremenjena, da bodo v Sklad lahko prerazporejena sredstva iz mehanizma REACT-EU v odziv na krizo zaradi covid-19 (Evropska Komisija, FEAD).

3.6 Pandemija covid-19 in pravni viri EU

Glede na aktualne razmere je potrebno omeniti, da je tudi pandemija covid-19 pomembno vplivala na razširjenost revščine (Almeida in drugi, 2021, str. 413). V tej luči so bili na ravni EU sprejeti številni relevantni pravni akti in drugi ukrepi, ki naslavljajo to problematiko

Februarja 2021 je začel veljati Mehanizem za okrevanje in odpornost. Sprejeta je bila Uredba 2021/241 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost, cilj pa je zagotoviti do 723,8 milijarde EUR sredstev do konca leta 2026 za ublažitev gospodarskih in socialnih posledic krize zaradi covid-19. Dva od šestih stebrov, določenih v tem mehanizmu, bosta prispevala k boju proti revščini in socialni izključenosti, in sicer steber o socialni in teritorialni koheziji ter steber politik za naslednjo generacijo, otroke in mladino (»Uredba 2021/241; Kennedy, 2021, str. 4).

Evropski Parlament je 17. aprila 2020 sprejel resolucijo o usklajenem ukrepanju EU za spoprijemanje s pandemijo covid-19 in njenimi posledicami, v kateri je obravnaval položaj številnih ranljivih skupin in pozval k celoviti strategiji za boj proti revščini. Parlament je sprejel tudi resolucijo o politiki zaposlovanja in socialni politiki v evro območju leta 2020, v kateri je izrazil zaskrbljenost zaradi uničujočih socialnih posledic krize zaradi covid-19, in resolucijo o vidikih zaposlovanja ter socialnih vidikih v letni strategiji za trajnostno rast za leto 2021 (Kennedy, 2021, str. 5).

Omeni se lahko še Uredba Sveta 2020/672 o vzpostavitvi evropskega instrumenta za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah (SURE) po izbruhu covid-19 ter Uredba o spremembi Uredbe (EU) št. 223/2014 glede uvedbe posebnih ukrepov za reševanje krize, povezane z izbruhom covid-19.

V odziv na pandemijo covid-19 in njen nesorazmeren vpliv na mlade je Komisija julija 2020 predlagala še sveženj za podpiranje zaposlovanja mladih, vključno s priporočilom Sveta za Most do delovnih mest – okrepitev jamstva za mlade (Kennedy, 2021, str. 5).

4 Zaključek

V članku smo prikazali in analizirali pravne vire s področja boja proti revščini in socialni izključenosti na ravni Sveta Evrope in EU. Na podlagi vsega navedenega gre skleniti, da so pravni viri in določbe številne, vendar z omejenimi neposrednimi pravnimi učinki za posameznike. Bistveno je, kako so ekonomsko-socialne pravice (oziroma sistem njihovega varstva) vzpostavljene na nacionalni ravni.

Denimo, MESL sicer vsebuje katalog ekonomskih in socialnih pravic, vendar posameznik nima možnosti neposredne pritožbe na ravni Sveta Evrope (pred EO SP) v primeru, da meni, da mu je država kršila njegove ekonomske in socialne pravice po MESL. Je pa v okviru MESL možna uporaba mehanizma kolektivnih pritožb na EO SP (denimo s strani reprezentativnih sindikatov in mednarodnih nevladnih organizacij) zato je na mestu poziv k premisleku k pogostejši uporabi tega mehanizma, saj slovenski reprezentativni sindikati do danes še niso vložili nobene kolektivne pritožbe. Prav tako pa je MESL neposredno obvezujoča in ratificirana mednarodna pogodba s strani Republike Slovenije, zato se njene določbe, v skladu z 8. členom Ustave RS, uporabljajo neposredno. Tako so v praksi predvsem nacionalna sodišča tista, ki pripomorejo k spoštovanju in uresničevanju temeljnih socialnih pravic po MESL (kadar odločajo o zadevah iz njihove pristojnosti, ki se tičejo pravic določenih v MESL).

Nadalje EKČP sicer posamezniku omogoča neposredno pritožbo pred ESČP, vendar je EKČP primarno pravni vir, ki je namenjen varstvu političnih in državljanskih človekovih pravic (ne pa ekonomsko-socialnih pravic). Kljub temu pa so določene določbe povezane tudi z varstvom pred revščino (posameznikove lastnine, doma, dostojanstva itd.), tako da iz predstavljene sodne prakse izhajajo nekaj primerov, v katerih so posamezniki v položaju revščine (prikrajšanja) s svojo pritožbo na ESČP uspeli.

V okviru prava EU Listina in ESSP sicer vključujeta številne določbe, ki posameznike varujejo pred revščino, vendar je bistveno, kako navedene pravice oziroma načela EU in države članice konkretizirajo v svojih pravnih virih. Listina zavezuje države članice, kadar izvajajo pravo EU. Posameznik pa se, denimo, ne more neposredno sklicevati na določbe ESSP, saj ESSP ni pravno zavezujoč in ne vsebuje lastnega mehanizma sankcij za kršitve njegovih določil. Na ravni EU so sicer pomembni tudi številni drugi pravni viri, ki naslavlajo položaj posameznikov v položaju revščine (nekateri akti so bili sprejeti tudi v luči ciljev odpravljanja posledic pandemije covid-19).

Na podlagi vsega navedenega gre zaključiti, da je za pravno varstvo ekonomsko-socialnih pravic posameznika poglobitnega pomena sprejem ustreznih politik in pravnih aktov na nacionalni ravni – ob upoštevanju vseh zavezujočih nadnacionalnih (evropskih) pravnih virov. Ob čedalje večjem pomenu (tudi v prihodnje) ustreznega zagotavljanja in uresničevanja temeljnih ekonomsko-socialnih človekovih pravic, pa

bi, v luči zagotavljanja varstva ranljivim posameznikom, veljalo razmisliti o dodatni krepitvi sistemov za pravno varstvo posameznikovih socialnih in ekonomskih pravic tudi na ravni Sveta Evrope in EU (po zgledu državljskih in političnih pravic). V luči nadaljnjega vseobsegajočega družbenega napredka socialno-ekonomske pravice ne smejo imeti »drugorazrednega« položaja.

Pravni viri, sodna praksa

- Agencija EU za temeljne pravice. (2007–2022). EU Charter of Fundamental Rights. Pridobljeno na: <https://fra.europa.eu/en/eu-charter/article/34-social-security-and-social-assistance#explanations>.
- Agencija EU za temeljne pravice. (2020). Uporaba Listine Evropske unije o temeljnih pravicah v pravu in pri oblikovanju politike na nacionalni ravni: Smernice. Luxembourg: Urad za publikacije Evropske unije. Pridobljeno na: https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2018-charter-guidance_sl.pdf.
- Direktiva 2019/1152 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. junija 2019 o preglednih in predvidljivih delovnih pogojih v Evropski uniji, UL L 186, 11.7.2019, str. 105–121.
- Direktiva Sveta 2000/43/ES z dne 29. junija 2000 o izvajanju načela enakega obravnavanja oseb ne glede na raso ali narodnost, UL L 180, 19.7.2000, str. 22–26.
- Direktiva Sveta 2003/109/ES z dne 25. novembra 2003 o statusu državljanov tretjih držav, ki so rezidenti za daljši čas, UL L 16, 23.1.2004, str. 44–53.
- ESČP. (1979). Odločba št. 6289/73, *Airey proti Irski*, z dne 9.10.1979.
- ESČP. (1986). Odločba št. 8562/79, *Feldbrugge proti Nizozemski*, z dne 29.5.1986.
- ESČP. (1999). Odločba št. 40772/98, *Paničenko proti Latviji*, z dne 28.10.1999.
- ESČP. (2001). Odločba št. 27238/95, *Chapman proti Združenemu Kraljestvu*, z dne 18.1.2001.
- ESČP. (2002 a). Odločba št. 56869/00, *Larioshina proti Rusiji*, z dne 23.4.2002.
- ESČP. (2002 b). Odločba št. 39022/97, *O'Rourke proti Združenemu Kraljestvu*, z dne 26.6.2002.
- ESČP. (2002). Odločba št. 65653/01, *Nitecki proti Poljski*, z dne 21.3.2002.
- ESČP. (2005 a). Odločba št. 75255/01, *Goudswaard-Van Der Lans proti Nizozemski*, z dne 22.9.2005.
- ESČP. (2005). Odločba št. 14462/03, *Pentiacova in drugi proti Moldaviji*, z dne 4.1.2005.
- ESČP. (2006). Odločba št. 65731/01 in 65900/01, *Stec proti Združenemu Kraljestvu*, z dne 12.4.2006.
- ESČP. (2007). Odločba št. 7205/02, *Stankona proti Slovaški*, z dne 9.10.2007.
- ESČP. (2009). Odločba št. 45603/05, *Budina proti Rusiji*, z dne 18.6.2009.
- ESČP. (2012). Odločba št. 25446/06, *Yordanova in drugi proti Bulgariji*, z dne 24.4.2012.
- ESČP. (2013). Odločba št. 13423/09, *Mehmet Şenturk in Bekir Şenturk proti Turčiji*, z dne 9.7.2013.
- ESČP. (2016). Odločba št. 77212/12, *Korošec proti Sloveniji*, z dne 8.1.2016.
- ESČP. (2017). Odločba št. 38775/14, *Krajnc proti Sloveniji*, z dne 31.10.2017.
- Evropska Komisija. (2010). Evropa 2020, Sporočilo Komisije, Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast. Bruselj, 2010. Pridobljeno na https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_SL_ACT_part1_v1.pdf.
- Evropska Komisija. (2012). Sporočilo z dne 16. februarja 2012 z naslovom »Bela knjiga – Agenda za ustrezne, varne in vzdržne pokojnine« (COM(2012)0055)
- Evropska Komisija. Sklad za evropsko pomoč najbolj ogroženim (FEAD). Pridobljeno na: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=sl&catId=1089>.
- Evropska konvencija o socialni in zdravniški pomoči, Pariz, 11.12.1953, št. 14.
- Evropska konvencija o socialni varnosti, Pariz, 14.12.1972, št. 078.
- Evropska konvencija o socialni zaščiti kmetov, Strasbourg, 06.05.1974, št. 83.
- Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin, 1950, Spremenjena in dopolnjena s protokoli št. 1, 4, 6, 7, 11, 12, 13, 14, 15 in 16.
- Evropska socialna listina – spremenjena, Strasbourg, 03.05.1996, št. 163

- Evropski kodeks o socialni varnosti, Strasbourg, 16.04.1964, št. 048.
- Evropski odbor za socialne pravice. Sklepi, 2003. Francija, str. 214.
- Evropski odbor za socialne pravice. Sklepi, 2005. Francija, str. 261.
- Evropski steber socialnih pravic, Gothenburg, 2017.
- International Federation for Human Rights (FIDH) proti Belgiji*, pritožba št. 75/2011.
- Listina Evropske unije o temeljnih pravicah, UL C 326, 26.10.2012, str. 391–407.
- Listina Skupnosti o temeljnih socialnih pravicah delavcev, 9.12.1989, COM(89) 471 final
- Medinstitucionalna razglasitev evropskega stebra socialnih pravic, OL C 428, 13.12.2017, str. 10–15.
- Mednarodni pakt o državljskih in političnih pravicah, Generalna skupščina Združenih narodov, 16.12.1966.
- Mednarodni pakt o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah, Generalna skupščina Združenih narodov, 16.12.1966.
- Pojasnila k Listini o temeljnih pravicah, UL C 303, 14.12.2007, str. 17–35.
- Prečiščena različica Pogodbe o delovanju Evropske unije, UL C 326, 26.10.2012, str. 47–390.
- Prečiščena različica Pogodbe o Evropski uniji, UL C 326, 26.10.2012, str. 13–390.
- Predlog Direktive Evropskega Parlamenta in Sveta o ustreznih minimalnih plačah v Evropski uniji, COM/2020/682 final.
- Predlog Komisije za globalno partnerstvo za izkoreninjenje revščine in trajnostni razvoj, Bruselj, 5. februar 2015.
- Predlog Priporočilo Sveta: Most do delovnih mest – okrepitev jamstva za mlade, ki nadomešča Priporočilo Sveta z dne 22. aprila 2013 o vzpostavitvi jamstva za mladino, Bruselj, 1.7.2020, COM/2020/277 final.
- Predlog Resolucije Evropskega parlamenta o politiki zaposlovanja in socialni politiki v euro območju leta 2020 (2020/2079(INI)).
- Priporočilo Komisije z dne 3. oktobra 2008 o dejavnem vključevanju oseb, izključenih s trga dela, UL L 307, 18.11.2008, str. 11–14.
- Priporočilo Komisije z dne 20. februarja 2013: Vlaganje v otroke: prekinimo krog prikrajšanosti, UL L 59, 2.3.2013, str. 5–16.
- Priporočilo Odbora ministrov o dostopu mladih iz prikrajšanih sosesk do socialnih pravic, Recommendation CM/Rec(2015)3, 21 januar 2015.
- Priporočilo Sveta z dne 15. februarja 2016 o vključevanju dolgoletno brezposelnih na trg dela, UL C 67, 20.2.2016, str. 1–5.
- Priporočilo Sveta z dne 8. novembra 2019 o dostopu delavcev in samozaposlenih oseb do socialne zaščite 2019/C 387/01 ST/12753/2019/INIT, UL C 387, 15.11.2019, str. 1–8.
- Republika Slovenija. (2021). Urad RS za makroekonomske analize in razvoj. Pridobljeno na: <https://www.umar.gov.si/publikacije/evropski-steber-socialnih-pravic/>
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 24. oktobra 2017 o politikah na področju minimalnega dohodka kot sredstvu za boj proti revščini (2016/2270(INI)). Resolucija Evropskega parlamenta z dne 17. aprila 2020 o usklajenem ukrepanju EU za spoprijemanje s pandemijo covid-19 in njenimi posledicami (2020/2616(RSP)).
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 21. januarja 2021 o dostopu do dostojnih in cenovno dostopnih stanovanj za vse (2019/2187(INI)).
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 11. marca 2021 o evropskem semestru za usklajevanje ekonomskih politik: vidiki zaposlovanja in socialni vidiki v letni strategiji za trajnostno rast za leto 2021 (2020/2244(INI)).
- Resolucija Evropskega parlamenta z dne 24. novembra 2020 o boju proti brezdomstvu v Evropski uniji (2020/2802(RSP)).
- SEU. (1996). C-84/94, *Združeno kraljestvo proti Svetu*, z dne 12. novembra 1996.
- SEU. (2007). C-341/05, *Laval un Partneri*, ECLI:EU:C:2007:809, z dne 8. decembra 2007.
- SEU. (2012). C-571/10, *Kamberaj*, ECLI:EU:C:2012:233, z dne 24. aprila 2012.
- SEU. (2007 a). C-438/05, *The International Transport Workers' Federation in The Finnish Seamen's Union (Viking)*, ECLI:EU:C:2007:772, z dne 11. decembra 2007.

- SEU. (Mnenje generalnega pravobranilca). (2001). C-173/99, *The Queen proti Secretary of State for Trade and Industry, ex parte Broadcasting, Entertainment, Cinematographic and Theatre Union (BECTU)*, ECLI:EU:C:2001:81, z dne 26. junija 2001.
- Signatures and ratifications of the 1961 Charter, its Protocols and the European Social Charter (revised) as of 17th March 2021. (2021). Pridobljeno na: <https://rm.coe.int/table-of-signatures-and-ratifications-of-the-european-social-charter/16806f399d>.
- Sodba VS RS, opr. št. VIII Ips 89/2008, z dne 23. 6. 2009 (ECLI:SI:VRSR:2009:VIII.IPS.89.2008 23. 6. 2009).
- Sporočilo Komisije Evropskemu Parlamentu, Svetu, Evropskemu Ekonomsko-Socialnemu odboru in Odboru regij. (2021). Akcijski načrt za evropski steber socialnih pravic, Bruselj, 4.3.2021. Dostopno na: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:b7c08d86-7cd5-11eb-9ac9-01aa75ed71a1.0011.02/DOC_1&format=PDF.
- Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu, Svetu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij. (2011). Povečanje učinka razvojne politike EU: agenda za spremembe, Bruselj, 13.10.2011. Dostopno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0637&from=SL>.
- Sporočilo Komisije Evropskemu parlamentu in Svetu: Krepitev socialne razsežnosti ekonomske in monetarne unije. (2013). Bruselj, 2.10.2013, COM(2013) 690 final, dostopno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52013DC0690&from=EN>.
- Sporočilo Komisije Svetu, Evropskemu parlamentu, Evropskemu ekonomsko-socialnemu odboru in Odboru regij – Dostojno življenje za vse: od vizije do skupnega ukrepanja Bruselj, 2.6.2014, COM(2014) 335 final z dne 2. junija 2014.
- Svet Evrope. Acceptance of provisions of the Revised European Social Charter (1996). Pridobljeno na: <https://rm.coe.int/country-by-country-table-of-accepted-provisions/1680630742>.
- Svet Evrope. (2008). Povzetek sodne prakse Evropskega odbora za socialne pravice. Pridobljeno na: <https://rm.coe.int/168049159f>.
- Svet Evrope. (2012). Eradicate the poverty: Commitments of States within the framework of the Council of Europe. Extracts of Texts adopted by the Committee of Ministers, the Parliamentary Assembly, and the Congress of the local and regional authorities. Conference of INGOs of the Council of Europe. Dostopno na: <https://rm.coe.int/16806f54fa>.
- Svet Evrope. (2016). The right to be protected against poverty and social exclusion under the European Social Charter. Pridobljeno na: <https://rm.coe.int/16806f597e>.
- Svet Evrope. (2017). European Social Charter Social Rights Monitoring 2017: Health, Social Security and Social Protection. 2017 Conclusions of the European Committee of Social Rights. Pridobljeno na: <https://rm.coe.int/press-briefing-highlights-conclusions-2017/168077fee0>.
- Svet Evrope. (2021 a). Reporting system of the European Social Charter. Pridobljeno na: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/reporting-system>.
- Svet Evrope. (2021 b). The Collective Complaints Procedure. Pridobljeno na: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/collective-complaints-procedure1>.
- Svet Evrope. (2021 c). Treaties related to social security. Pridobljeno na: <https://www.coe.int/en/web/european-social-charter/treaties1>.
- Upravno sodišče RS. (2007). Odločba št. U 955/2007, ECLI:SI:UPRS:2007:U.955.2007, z dne 26.09.2007.
- Uredba (EU) št. 223/2014 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 11. marca 2014 o Skladu za evropsko pomoč najbolj ogroženim, UL L 72, 12.3.2014, str. 1–41.
- Uredba (EU) 2019/1149 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 20. junija 2019 o ustanovitvi Evropskega organa za delo, spremembi uredb (ES) št. 883/2004, (EU) št. 492/2011 in (EU) 2016/589 ter razveljavitvi Odločbe (EU) 2016/344, UL L 186, 11.7.2019, str. 21–56.
- Uredba (EU) 2021/1057 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 24. junija 2021 o vzpostavitvi Evropskega socialnega sklada plus (ESS+) in razveljavitvi Uredbe (EU) št. 1296/2013, PE/42/2021/INIT, UL L 231, 30.6.2021, str. 21–59.

- Uredba (EU) 2021/177 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 10. februarja 2021 o spremembi Uredbe (EU) št. 223/2014 glede uvedbe posebnih ukrepov za reševanje krize, povezane z izbruhom covid-19, UL L 53, 16.2.2021, str. 1–5.
- Uredba (EU) 2021/241 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 12. februarja 2021 o vzpostavitvi Mehanizma za okrevanje in odpornost, UL L 57, 18.2.2021, str. 17–75.
- Uredba Sveta (EGS) št. 1408/71 z dne 14. junija 1971 o uporabi sistemov socialne varnosti za zaposlene osebe, samozaposlene osebe in njihove družinske člane, ki se gibljejo v Skupnosti, UL L 28, 30.1.1997, str. 1.
- Uredba (ES) št. 883/2004 Evropskega parlamenta in Sveta z dne 29. aprila 2004 o koordinaciji sistemov socialne varnosti, UL L 166, 30.4.2004, str. 1.
- Uredba Sveta (EU) 2020/672 z dne 19. maja 2020 o vzpostavitvi evropskega instrumenta za začasno podporo za ublažitev tveganj za brezposelnost v izrednih razmerah (SURE) po izbruhu covid-19, ST/7917/2020/INIT, UL L 159, 20.5.2020, str. 1–7.
- Ustava Republike Slovenije, Uradni list RS, št. 33/91-I, 42/97 – UZS68, 66/00 – UZ80, 24/03 – UZ3a, 47, 68, 69/04 – UZ14, 69/04 – UZ43, 69/04 – UZ50, 68/06 – UZ121,140,143, 47/13 – UZ148, 47/13 – UZ90,97,99, 75/16 – UZ70a in 92/21 – UZ62a.
- Ustavno sodišče RS. (2009). Odločba št. Up-770/06, z dne 27.5.2009.
- Ustavno sodišče RS. (2013). Odločba št. Up-794/11, z dne 21.2.2013.
- Vlada Združenega Kraljestva. (2017). Charter of Fundamental Rights of the EU: Right by Right Analysis, z dne 5.12.2017, dostopno na: https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/664891/05122017_Charter_Analysis_FINAL_VERSION.pdf.
- Začasni Evropski sporazum o socialnih programih, ki zadevajo starost, invalidnost in preživele, Pariz, 11.12.1953, št. 12.
- Začasni Evropski sporazum o socialni varnosti, z izjemo programov za starost, invalidnost in preživele, Pariz, 11.12.1953, št. 13.
- Združeni narodi, 21. oktober 2015, A/RES/70/1 – Spreminjamo naš svet: Agenda za trajnostni razvoj do leta 2030.

Literatura

- Almeida, V., Barrios S., Christl, M in drugi. (2021). The impact of COVID-19 on households' income in the EU. *The Journal of Economic Inequality*, 19, 413–431.
- Aranguiz, A. (2020). A New Wave of Solidarity in a Sea of Economic Interests: Can the Pillar Sail in the Asymmetric Tides Between the Internal Market and the Social Dimension of the EU?. *Zbornik znanstvenih razprav*, 80 (2020), 17–40.
- Ashiagbor, D. (2004). Economic and Social Rights in the European Charter of Fundamental Rights. *European Human Rights Law Review*, 9(1), 62–72.
- Bagari, S. (2020). The European Pillar of Social Rights – An EU-level Response to the Social Protection of the (Economically) Dependent Self-Employed?. *Zbornik znanstvenih razprav*, 80, 101–118.
- Barnard, C., Deakin, S., Hobbs, R. (2001). Capabilities and Rights: An Emerging Agenda for Social Policy?. *Industrial Relations Journal*, 32 (5), 464–479.
- Bojarski, L., Schindlauer, D., Wladasch, K. (2014). *The European Charter of Fundamental Rights as a Living Instrument: Manual. Rome-Warsaw-Vienna, 2014*. Pridobljeno na: https://bim.lbg.ac.at/sites/files/bim/attachments/cfreu_manual_0.pdf.
- Bubnov Škoberne, A. (2000). Temeljne socialne pravice in pravna ureditev v Evropi. *Podjetje in delo*, 32(6-7), str. 1329–1339.
- De Schutter, O. (2018). *The European Pillar of Social Rights and the Role of the European Social Charter in the EU Legal Order. Svet Evrope*, 14.11.2018. Pridobljeno na: <https://rm.coe.int/study-on-the-european-pillar-of-social-rights-and-the-role-of-the-esc-/1680903132>.
- Doz Costa, F. (2008). Poverty and human rights: From rhetoric to legal obligations a critical account of conceptual frameworks, *Sur - Revista Internacional de Direitos Humanos*, 4(se), 80–107.
- Hoffman, H. (2021). Evropski socialni sklad plus. *Kratki vodič po Evropski uniji*, 2021. Pridobljeno na: https://www.europarl.europa.eu/ftu/pdf/sl/FTU_2.3.2.pdf.

- Jimena Quesada, L. (2017). *Social rights in the case-law of the Court of Justice of the European Union: the opening to the Turin Process*. Conference on Social rights in today's Europe: The role of domestic and European Courts, Nicosia 24.2.2017. Pridobljeno na: <https://rm.coe.int/168070391d>.
- Kavar-Vidmar, A. (2001). Socialna varnost v Evropski zvezi. *Socialno delo*, 40(1), 3–12.
- Kennedy, A. (2021). Boj proti revščini, socialni izključenosti in diskriminaciji. *Kratki vodič po Evropski uniji*, 2021. Pridobljeno na: https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/fiches_techniques/2017/N54584/doc_sl.pdf.
- Kolczynska, M. (2021). Future European Social Fund: Addressing social challenges in the wake of Covid-19. Pridobljeno na: <https://www.esn-eu.org/news/future-european-social-fund-addressing-social-challenges-wake-covid-19>.
- Končar, P. (2021). Učinkovito uresničevanje Evropske socialne listine – njen osnovni cilj. *Delavci in delodajalci*, 21(4), 437–448.
- Korpič-Horvat, E. (2021). Nekatere presoje Ustavnega sodišča Republike Slovenije, pomembne za zmanjševanje revščine in socialne izključenosti. *Delavci in delodajalci*, 21(4), 537–556.
- Kresal, B. (2002). Človekove pravice in temeljne svoboščine: 50. Člen: Področje varovanja. V L. Šturm (ur.) *Komentar ustave Republike Slovenije*. Ljubljana: Fakulteta za podiplomske državne in evropske študije. Pridobljeno na: <https://e-kurs.si/komentar/podrocje-varovanja-20/>.
- Kresal, B. (2016). Pomen človekovih pravic pri sodnem odločanju na področju delovnih razmerij. *Pravosodni bilten*, 1, 109–119.
- Lavrysen L. (2015). Strengthening the Protection of Human Rights of Persons Living in Poverty under the ECHR. *Netherlands Quarterly of Human Rights*, 33(3), 293–325.
- Lörcher, K., Schömann, I. (2016). European pillar of social rights: critical legal analysis and proposals. *The European Trade Union Institute*, Report 139.
- Lukas, K. (2021) *The Revised European Social Charter: An Article by Article Commentary*. Elgar Commentaries series. Cheltenham. doi: <https://doi.org/10.4337/9781789903645>.
- Martin, D. (2019). Article 34 CFR: Social security and social assistance, Commentary. V M. Kellerbauer, M. Klamert, J. Tomkin (ur.), *The EU Treaties and the Charter of Fundamental Rights: A Commentary* (str. 2194). Oxford: Oxford University Press.
- Mišič, L in Strban, G. (2021). ESL in EKČP: bremena človekovih pravic druge generacije in kako jih preseči?. *Delavci in delodajalci*, 21(4), 515–536.
- Mišič, L. (2020). Equality of Opportunity in the EU: Rethinking the European Pillar of Social Rights in Light of Free Movement as a Supranational Principle of Justice. *Zbornik znanstvenih razprav*, 80, 41–76.
- Polajžar, A. (2021). Oris in pomen postopka kolektivnih pritožb po Evropski socialni listini – skrajni čas za njegovo pogostejšo uporabo?. *Delavci in delodajalci*, 21(4), 557–574.
- Rainone, S. (2020). The European Pillar of Social Rights – Tell Me Where You Come from and I Will Tell You Who You Are. *Zbornik znanstvenih razprav*, 80 (2020), 133–156.
- Ramšak, A. (2010). Človekove pravice med lokalnim in globalnim – revščina. *SLOGA – Platforma NVO za razvojno sodelovanje in humanitarno pomoč*, Ljubljana, 1-20. Pridobljeno na: <https://www.sloga-platform.org/wp-content/uploads/2012/05/%c4%8dlovekove-pravice-med-lokalnim-in-globalnim-rev%05%a1%0c4%8dina.pdf>.
- Trstenjak, V., Brkan, M. (2012). *Pravo EU: Ustavno, procesno in gospodarsko pravo EU* (1. natis). Ljubljana: GV Založba.
- Tulkens, F. (2015). *The contribution of the European Convention on Human Rights to the poverty issue in times of crisis*, European Judicial Training Network Seminar on Human Rights for European Judicial Trainers, Strasbourg. Pridobljeno na: [https://www.ejtn.eu/Documents/Administrative%20Law%202015/5%20ECTHR%20for%20Judicial%20Trainers/ECHR,%20economic%20crisis%20and%20poverty%20\(paper\).pdf](https://www.ejtn.eu/Documents/Administrative%20Law%202015/5%20ECTHR%20for%20Judicial%20Trainers/ECHR,%20economic%20crisis%20and%20poverty%20(paper).pdf).
- Verschueren, H. (2015). *Free movement of EU citizens: including for the poor?*. ISLSSL 21st World Congress, 15-18 September 2015, Cape Town. Pridobljeno na: <https://islssl.org/wp-content/uploads/2015/10/Belgium-HerwigVerschueren.pdf>.
- Zidar Al-Mutairi, K. (2018). Kdaj in kako Evropska konvencija o varstvu človekovih pravic varuje t.i. socialne pravice. *Pravosodni bilten*, 1, str. 25.

